



laiskai
lietuviams

9

1971 SPALIS

PRIEŠ KĄ KOVOTI?	Juozas Vaišnys, S. J.	291
IŠ JAUNOSIOS AFRIKOS POEZIJOS	P. Gaučio vertimas	293
ŽVILGSNIS Į MENĄ (VI)	Feliksas Jucevičius	296
AR TEISINGA KRYPTIMI EINAME?	Pr. Razminas	299
ŽYGLIAI ETNINIŲ GRUPIŲ KLAUSIMU	Kun. K. Pugevičius	303
AŠ TIKIU, BET NESISTENGIU ĮTIKINTI	R. Petkevičius	308
KALBA	Juozas Vaišnys, S. J.	311
DAUGTAŠKIS TIES ABORTAIS...	Al. Gimantas	313
VEDĖS VYRAS IR IŠTEKĖJUSI MOTERIS	Juozas Venckus, S. J.	314
GYVENIMO FAKTŲ MOZAIKA	J. Prunskis	317
SIMBOLIAI AR ŽMONĖS?	Nijolė Jankutė	318
SKAMBA, SKAMBA KANKLĖS...	D. Brazytė-Bindokienė	320
TĖVYNĖJE	D. Bindokienė	321

Šis numeris iliustruotas P. Rauduvės grafikos darbais. Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio. 305 psl. užsklanda — Jūratės Eidukaitės. Viršelis ir skyrių vinjetės — Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Virgilijus Kaulius, S. J., Algimantas Kezys, S. J., Marija Smilgaitė, Nijolė Užbaliienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir A. Likanderienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.



laiskai
lietuviams

1971 / SPALIS - OCTOBER / VOLUME XXII, NO. 9

JAUNIMAS KARTAIS ATRODO LYG VĖJO SŪKURYS,
KURS LENKIA PRIE ŽEMĖS MEDŽIUS IR GRIAUNA NAMUS;
O KARTAIS — LYG UPĖS VERPETAN PATEKĖS ŠAPELIS,
SUKAMAS IR BLAŠKOMAS, BE JOKIO PASIPRIEŠINIMO.
KARTAIS JIS YRA LYG DRAŠUS LIŪTAS,
BE BAIMĖS ŽVELGIAŠ VISIEMS Į AKIS;
O KARTAIS — LYG BAILUS IR DREBAŠ KIŠKIS,
KURS BĖGA, IŠSIGANDEŠ NET SAVO ŠEŠĖLIO.
KARTAIS, LYG GALINGAS KALNŲ ERELIS,
JIS SKRENDA AUKŠTYN JAUNYSTĖS SPARNAIS;
O KARTAIS — KAIP VISŲ MINDŽIOJAMAS SLIEKAS,
JIS BE JOKIŲ AMBICIJŲ RĖPLIOJA ŽEME.
JAUNIMUI TINKA PATIES TVĖRĖJO IŠTARTI ŽODŽIAI:
“NEGERA ŽMOGUI BŪTI VIENAM!”
JAM REIKIA KITO, KURS JO SIELĄ SUPRASTŲ,
KURS JAM ASMENYBE IR PAVYZDŽIU ŠVIESTŲ,
KURS BŪTŲ JAM RAMSTIS, VADOVAS IR PATARĖJAS.



PRIEŠ KĄ KOVOTI?

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Rusiškajam komunizmui šeiminkaujant mūsų šalyje, mes visi, gyvenantieji laisvajame pasaulyje, esame pasiryžę kovoti už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Kartais teko girdėti, kad akademinis jaunimas šiek tiek pasišaipyo iš mūsų per dažnai asmenuojamo žodžio kovoti ir per daug linkniuojamo žodžio kova. "Ką gi reiškia kovoti", jie sako, "argi mes stengsimės įsigyti laivų, lėktuvų, tankų, kulkosvaidžių ir eisime kovoti prieš rusus ar komunistus?" Žinoma, toks šaipymas yra per daug paviršutiniškas ir neapgaltotas. Juk kovoti galima ne tik šaunamaisiais ginklais. Dažnai mes kalbame apie "šaltąjį karą", sakome, kad turime kovoti už savo idealus, už gražesnę ir prasmingesnę gyvenimą ir pan. Tad mes galime ir turime kovoti už savo tautos laisvę. Mūsų darbas, veikla, pastangos ir yra toji dvasinė kova.

Bet kartais ne vienas kelia klausimą, prieš ką mes turime kovoti. Prieš rusus, ar prieš komunistus? Žinoma, kovodami prieš rusus, mes drauge kovojame ir prieš rusiškąjį komunizmą, bet ar turime kovoti prieš lietuviškąjį komunizmą? Į šį klausimą tuoj galima atsakyti, kad lietuviškojo komunizmo nėra. Mūsų tautiečiai Lietuvoje dabar laikosi rusiškojo komunizmo; jeigu jie pradėtų išpažinti kokį nors lietuviškąjį komunizmą, tuoj atsидurtų darbo stovyklose arba kalėjimuose. Šios rūšies pavyzdžių netrūksta, ypač satelitinėse valstybėse.

Tad kokia iš visa to išvada? Ar, kovodami prieš rusiškąjį komunizmą, mes turime kovoti ir prieš tuos lietuvius, kurie priklauso komunistų partijai? Čia vėl atsakymas gali priklausyti nuo to, kaip mes tą kovą suprantame. Taip pat reikėtų žinoti, kokie motyvai, kokios priežastys juos verčia priklausyti partijai. Kai kurie, dabar gyvendami Lietuvoje, priklausydami partijai ir užimdami svarbias vietas, gali daug

daugiau pasitarnauti lietuvybei ir laisvės viltims, negu mes, gyvendami toli nuo savo šalies. Tad prieš tokius lietuvius, nors ir priklausančius partijai, o kartais ir atliekančius tokius veiksmus, kurie iš pirmo pažvelgimo gali atrodyti priešingi mūsų laisvės siekiams, mes neturime kovoti, bet jų tylią ir atsargią kovą, kiek galėdami, remti. Bet kaip elgtis su tais, kuriuos mes vadiname parsidavėliais, išsigimėliais, kurie gerinasi ir laižosi Maskvai, kad galėtų užimti aukštesnes vietas? Jie kartais net yra pavojingesni už pačius rusus, jie pasiryžę kopti į patogesnes ir pelningesnes vietas, žengdami net per savo brolių lavonus. Šiurpas ima ir pasibiaurėjimas kyla prieš tuos lietuvius, kurie žudė ir išdavinėjo partizanus, kurie niekino ir naikino mūsų tautą. Aišku, jeigu galvojame apie grynai dvasinę kovą, tai prieš juos turime visokiais būdais kovoti, kaip kovojame ir prieš savo blogus palinkimus, kaip kovojame prieš blogais keliais pradėjusius eiti savo šeimos narius. Bet ar mes juos turėtume žudyti, jeigu pasitaikytų proga? Be abejo, ne! Vis dėlto jie yra mūsų broliai, mūsų tautos nariai. Jeigu mes vieni kitus pradėsime žudyti, tai mūsų visa tauta tuoj pavirs kapinėmis. Ne kovoti prieš juos turime, bet jų gailėtis. Čia labai tinka prisiminti ir tuos Sibiro maldaknygės žodžius, kai toji ištremta lietuvaite meldėsi: "Viešpatie, palaimink ir tuos, kurie mus persekioja ir žudo. Duok ir jiems pažinti savo meilės saldumą!" Ne žudyti ir naikinti juos turėtume, bet stengtis, kad jie grįžtų ir prisidėtų prie mūsų tautos atgaivinimo.

Visokiais galimais būdais turime kovoti tik prieš okupantą, bet ne prieš okupuotąjį, prieš pavergėją, bet ne prieš pavergtąjį. Jeigu kai kurie mūsų tautiečiai ir talkina pavergėjui, tai reikia manyti, kad, atėjus laisvės dienoms, jie susipras, pasikeis ir

atsilygins pozityviu darbu už buvusius išdavikiškus veiksmus.

LIŪDNI AR DŽIUGŪS PAVYZDŽIAI

Kai kurie kelia klausimą ir stebisi, kam bėgo iš Lietuvos Kudirka, Simokaičiai, Brazinskai. Juk jie ten nemirė badu, turėjo tarneybas, pakenčiamai gyveno, tad kam imtis tokių rizikingų žygių, statant pavojun net savo gyvybę? Jų žygį tik tie geriausiai supras, kurie buvo ar yra netekę laisvės. Laisvei žmogus yra skirtas, laisvės jis visokiais būdais siekia, be laisvės jo nepatenkins nei patogios vietos, nei turtai; pasiekti laisvei jam nėra jokia auka nėra per sunki.

Mums liūdna, kad, lėkdami į laisvę, tie mūsų minėti tautiečiai atsimušę į kietą sieną, bet drauge ir džiugu, kad ten, mūsų tėvynėje, laisvės kibirkštelė dar neužgesusi, priešingai — dažnai ji prasiveržia karšta, galinga ugnimi. Kol ten degs toji laisvės ugnis, ir mes neturime nuleisti rankų, neturime prarasti vilties — dar mūsų tauta nežuvus, dar tiltai ir keliai į prisikėlimą nesunaikinti.

Daug paguodos mums teikia ir kun. A. Šeškevičiaus, S.J., byla bei kun. G. Blyno drąsus protesto laiškas vyriausiajam šios bylos teisėjui Jankauskui. Jie abudu drąsiai ir aiškiai kalbėjo apie rusiškojo komunizmo nelogiškumą bei klastą. Rusiškasis komunizmas paniekina bet kokią laisvę. Jis atmeta net ir Markso bei Lenino doktriną ten, kur ji kalba apie kokią nors laisvę. Tai aiškiai pabrėžė tiek A. Šeškevičius savo gynimosi kalboje, tiek G. Blynas savo laiške teisėjui. Mus labai džiugina ir toks lietuvių kunigų solidarumas, vienas kitą ginant ir nesibijant net visokių galimų represijų.

A. Šeškevičius savo kalboje ir G. Blynas savo laiške cituoja šiuos Lenino žodžius: "Socialdemokratams reikalauja, kad kiekvienas turėtų pilną teisę visiškai laisvai išpažinti bet kurią tikybą... Kiekvienas turi turėti visišką laisvę ne tik laikytis bet kurios tikybos, bet ir skleisti bet kurią tikybą". Toliau juodu pabrėžė, kad taip ir yra satelitinuose kraštuose, kurie laikosi Leni-

no mokslo: Lenkijoje, Vengrijoje, Čekoslovakijoje ir komunistinėje Vokietijoje. Ten leidžiama už mokyklos ribų sistemingai mokyti religijos. Tik Albanijoje ir Kinijoje, kur atmetas leninizmas, religijos mokymas už mokyklos ribų yra draudžiamas. Toliau buvo cituojamas Lenino pasirašytas dekretas apie Bažnyčios nuo valstybės ir mokyklos nuo Bažnyčios atskyrimą: "Mokykla atskiriama nuo Bažnyčios. Dėstyti religinių mokslų jokiose valstybinėse ir visuomeninėse, o taip pat ir privačiose mokyklose, kur dėstomi bendrojo lavinimo dalykai, nebeleidžiama. Piliečiai gali mokytis religijos privačiu būdu". Taip pat dar buvo pridurta, kad Tarybų Sąjunga 1962 m. pasirašė Jungtinių Tautų priimtą žmogaus teisių deklaraciją, kuri sako: "Valstybės, kurios yra šios konvencijos partnerės, sutinka, jog... tėvai... turi turėti galimybę... užtikrinti savo vaikų religinį ir moralinį auklėjimą pagal įsitikinimus. Niekam nei pavieniui, nei grupei asmenų drauge nedera primesti religinio auklėjimo, nesiderinančio su tėvų įsitikinimais... Valstybės, kurios yra šios konvencijos partnerės, įsipareigoja imtis visų būtinų priemonių, kad užtikrintų šių principų vykdymą".

Tad po to kun. A. Šeškevičius klausia teisėjus: "Kaip aš galiu būti teisiamas šalyje, kuri yra šios tarptautinės konvencijos partnerė ir tarptautinių įsipareigojimų dalyvė, už tai, kad, tėvų prašymu, tikrinau vaikų pasirengimą sakramentams ar keliais žodžiais paaiškinau, ko šie nežinojo?"

Vis dėlto jis buvo nuteistas. Dėl to teismo eigą stebėjęs kun. G. Blynas savo griežtą ir ilgą laišką teisėjui taip baigia: "Ar šis mano atviras laiškas nepasirodys Jums kaip piktas paskvilis, parašytas nejaučiant atsakomybės už savo žodžius? Kuo aš galiu įrodyti, kad tai, ką parašiau, atitinka tiesą? Aš jaučiu atsakingumą už tai, ką parašiau. Aš pasiruošęs, jei reikėtų, ir prieš teismą stoti ir atsakyti už savo žodžius. Liūdininkai to, kas vyko teismo salėje ir ką aš čia bandžiau aprašyti, yra visi per tas dvi dienas buvusieji salėje." Teismo nusprendžio buvusieji salėje išklausė be bal-

so. Nei plojimo, nei šypsenos, nei pritarimo žodžio. Jie dar ilgokai stovėjo nebylūs, pasikui pamažu, tylėdami skirstėsi.

Šis nuteisimas kunigo už tai, kad jis, kaip kunigas, atliko savo pareigas, labai skaudžiai įžeidžia visus geros valios žmones. Tai prievartos aktas prieš žmonių įsitikinimus, įvykdytas tų, kurie turi ginti sąžinės ir tikėjimo laisvės neliečiamybę. Tai smūgis tikinčiųjų žmonių pilietinei sąmonei ir Tarybų Sąjungos orumui. Tai vanduo Tarybų Sąjungos priešų malūnui.

V. I. Leninas atsiliepime apie deputatą šventiką Tichvinskį rašė: "Socialdemokratija kovoja už visišką sąžinės laisvę ir pagarbą reiškia bet kokiems įsitikinimams, jeigu tie įsitikinimai nesiekiami įgyvendinti prievarta ir apgaulės keliu" (Polnoje sobranije socinenij, XV t., 157 psl.). Teisminis

susidorojimas su kun. A. Šeškevičium, kuris savo įsitikinimus skelbdamas nepanauodo nei prievartos, nei apgaulės, turėjo susilaukti pagarbos ir apgynimo, o jis susilaukė prievartos Respublikos vardu iš tų, kurie nemoka savo įsitikinimų apginti be prievartos.

Kunigai yra moralės ugdytojai ir palai-kytojai tikinčios tautos daliai. Tuo jie atlieka niekuo neįkainojamą paslaugą tautai ir liaudžiai. Pasikėsinimas į jų darbo teisę ir jų sąžinės laisvę yra žalingas ir pavojingas pasikėsinimas prieš visą tautą ir prieš visą liaudį. Kaip tikintieji begalės gerbti tokius teisėjus, tokią valdžią, kurios vardu įvykdytas neteisėtumas? Šis teismo nuosprendis yra skaudus ir pavojingas nusikaltimas prieš mūsų valstybės pagrindus. Šis nuosprendis negali būti paskutinis žodis.

IŠ JAUNOSIOS AFRIKOS POEZIJOS

VALENTE MALANGATANA

NERIMAUJANČIAI MOTINAI

Ant tavo rankų aš atsidūriau,
kai tu pagimdei mane nerimdama
tą baisią akimirką,
bijodama, kad Dievas gali mane pasiimti.
Visi tylėdami laukė,
norėdami žinoti, ar gimdymas yra tvarkingas;
kiekvienas plovėsi rankas,
kad galėtų priimti ateinantį iš Dangaus,
ir visos moterys buvo tylios ir išsigandusios.
Tačiau kai išnirau
iš tos vietos, kurioje taip ilgai mane globei,
iš karto aš atsikvėpiau,
o tu pravirkai džiaugsmo ašarom.
Pirmoji mane pabučiavo senelė.
Ir tuoj ji paėmė mane
ir laikė paslėpusi; visiem
uždraudė įžengti į mano kambarį,
nes visi jie neskaniai kvėpėjo,
o aš toks naujutis, toks šviežutis,

švelniai alsavau, įvyniotas į vystyklius.
Tačiau senelė, kuri atrodė lyg pamišusi,
vis mane saugojo, vis dabojo,
nes musės sukinėjos aplink mane,
o mašalai nedavė man ramybės.
Dievas, kuris taip pat saugojo mane,
buvo mano senelės didelis draugas.

V. Malangatana gimė portugališkosios Afri-
kos Mozambiques provincijoje 1936 m. Labai
anksti susidomėjo tapyba. Vienas architektas
jam suteikė sąlygas ir studiją, tad jis galėjo be
rūpesčių kurti. "Aš mėgstu meną ir poeziją",
sako jis. "Poezija rašoma ant balto popieriaus
pasikartojančiom bespalvėm raidėm, bet tapy-
boje poezija gauna gyvybę, kvapą ir judėjimą".
Po pirmosios parodos jis buvo laikomas
vienu daugiausia žadančių naujosios kartos
Afrikos dailininkų.

APOKALIPSĖ

Paskutinėm dienom
keisti regėjimai aplankys žemę;
regėjimai, kurie mėnulį pavers krauju,
o saulę vidurnakčiu — tom paskutinėm dienom.

Bet dabar, kai kardai dar nepavirto noragais,
o ietys vis dar tebėra ietimis,
paklausykit, mano mažiausieji.

Jeigu bevaikščiodami mango medžių pavėsyje
ar nuogi bėgiodami, nusvilę deginančioje saulėje,
jūs pastebėsite
dabar, kai strėlė palieka strėlę
ir iečių stebuklas, ir kablių pašalinimas
vis dar tebėra nematytas stebuklas,
atsiminkite, mano mažiausieji,
jeigu kartais jūsų vaikiška koja paslystu
ar jūs atsidurtumėt kokiam paslaptiniam kuore
juodo kerštingo Sasabonsamo,
valdose, kur šunės sako kalbas,
o ragai puošia žmonių kaktas,
kur undinės savo sidabrinų sriegu marškiniuose
ir tauška jūrų gyvuliai tyčiojasi iš žmonių —
jeigu toje keistoje nežmoniškoje karalijoje
jūsų akys užklius ant akmens, kieto juodo akmens,
negyvo ir purvino, užsiauginusio barzdą,
būkite geri, vaikai, ir tyliai jį apeikite.
Nepateikite klausimų.

Nes jūs esate veidas į veidą su pirmom dienom,
kur pradžia ir pabaiga yra viena.
Ir pabaigoje keisti regėjimai aplankys žemę:
akmenys pavirs žmonėmis,
o žmonės akmenimis.
Žvirbliai gimdys erelius,
o smėlis pavirs gerais grūdais.

Tad, vaikai,
jeigu kartais pamatysite bestaugiantį kiškį
ar beždžionę, betupinčią ant neštuvų,
žiūrėkite į juos tylėdami. Greitai praekite.
Greitai.

Fr. E. Kobina Parkes buvo Ghanos rašytoju
draugijos pirmininkas, o dabar gyvena Lon-
done. Jis save vadina buvusiu redaktorium,
buvusiu radijo pranešėju, buvusiu televizijos

programų rašytoju, buvusiu Informacijos ministerijos attaché, ir greitai tikisi tapti buvusiu poetu.

GABRIEL OKARA

PIANINAS IR BŪGNAI

Kai dienos auštant paupyje
aš girdžiu džiunglių būgnus telegrafuojant
mistinį ritmą, skubų, žalia,
kaip kraujuojanti mėsa, kalbanti
apie pirmą jaunystę ir pradžia;
aš matau panterą, pasinešusią pulki,
leopardą, urzgiantį prieš šuolį,
ir medžiotojus, pasilenkusius su paruoštom ietim.

Ir mano kraujas čiurlena, pavirsta srautu,
apverčia metus, ir tuojau aš esu
ant savo motinos kelių žindomas;
iš karto aš vaikščioju paprastais
takais, be naujovių,
šurkštus, sukurtas su nuoga
skubančių kojų ir ieškančių širdžių šilima
žaliuose lapuose ir laukinių gėlių tvinkčiojimuose.

Tada aš girdžiu dejuojantį pianiną,
solo bekalbanti apie sudėtingus kelius
ašaromis išvogtame koncerte;
apie tolimas šalis
ir naujus horizontus,
su meilikaujančiais diminuendo, kontrapunktus,
crescendo. Tačiau pasimetęs labirinte
sudėtingumu, jis baigiasi viduryje
frazės, kaip peilio dūris.

Ir aš, pasimetęs metų ryto
migloje, upės pakrantėje
klajoju, džiunglių būgnų
ir koncerto mistiniame ritme.

Gabriel Okara, žymiausias Nigerijos poetas, interpretuoja savo padermės tautosaką. Savo kelionėse po Afriką, Europą ir JAV skaito savo poeziją. Ligi šiol yra išleidęs du eilių rinkinius: "Heavensgate" ir "The Limits and Other Poems".

ŽVILGSNIS Į MENĄ

FELIKSAS JUCEVIČIUS

VI. TOMO AKVINIEČIO GROŽIO TEORIJA JAMES JOYCE ESTETIKOJE

Iki šiol mes domėjomės grožio esme, kaip tai suvokia metafizikai ir ypač platonistai. Tačiau mes susiduriame tiesioginiai ne su esmių, o su apraiškų pasauliu. Mūsų betarpiškasis ir kasdieninis pasaulis yra iš tikrųjų apraiškų pasaulis. Pirmiausia mes susižavime ne su "anapus", bet su "šiapus" grožiu. Mus žavi pavasario spalvos, vasaros kaitros mirguliavimas, formos išraiškos pilnybė kūrinuose, ir štai kodėl yra verta pažvelgti į grožio klausimą pasaulio apraiškų atžvilgiu. Šiuo atveju mes susiduriame ne tiek su metafizika, kiek su fenomenologija, esmių pažinimą pakeičiančia pažinimu, kurį mes įgyjame patyrimu. Fenomenologinio pažinimo objektas yra ne daiktas savyje, o daiktas savo apraiškose.

Bet kas yra tas grožis savo apraiškose? James Joyce "A Portrait of the Artist as a Young Man" skaitytojas tikriausiai prisimena Stephen Dedalus grožio teoriją. Iš tikrųjų, tai nėra jo teorija, o Tomo Akviniečio. Būdamas tiek pat logiškas, kaip realus, Tomas laiko grožiu tai, kas akiai patinka — *id quod visum placet*.¹⁹ O tai reiškia, kad grožis yra tai, ką mes matome savo akimis. Bet ką akimis matome, tai protas turi visada interpretuoti. Todėl mūsų grožio viziją paveikia tai, ką mes jau esame patyrę ar išmokę. Dažnai dailininkas sako: "Aš piešiu, ką matau". Bet ką jis mato, tai dažnai daug priklauso nuo to, kokiame amžiuje jis gyvena, arba nuo to pažinimo, kuris yra pasiektas jojo amžiuje. Štai kodėl skirtinguose amžiuose dailininkai mato skirtingai.

Iš tolimesnių samprotavimų ne visai aišku, ar Dedalus tai suprato, t. y. kad matyti reiškia pažinti. Tiesa, cituodamas Platoną, pagal kurį grožis yra tiesos žavesys, jis pripažįsta tiesos ir grožio artimumą: "Tiesą

išvysta protas, kurį nuramina labiausiai įtikinantys sampratos santykiai. Grožį išvysta vaizduotė, kurią nuramina labiausiai įtikinantys pojautos santykiai. Pirmasis žingsnis tiesos link yra suprasti proto struktūrą ir užmoji, suvokti pažinimo aktą... Pirmasis žingsnis grožio link yra suprasti vaizduotės struktūrą ir užmoji, suvokti estetinės pagavos aktą".²⁰ Taigi Dedalui tiesa priklauso proto sričiai, o grožis — vaizduotės ir pojūčių. Tačiau jei jis norėtų būti labiau preciziškas, tai turėtų dar pridurti, kad nėra tiesos pažinimo be pojūčių, ir be proto nėra grožio pažinimo. Kaip tiesa, taip ir grožis yra iš esmės proto objektas, nes niekas kitas nepažįsta tikrąja šia žodžio prasme, kaip tik protas. Kartu reikia pripažinti, kad grožio pažinimas skiriasi nuo tiesos pažinimo. Pastarasis mus apšviečia, kai tuo tarpu estetinis pažinimas sukelia mummyse malonumą. Kai mes suvokiame pirmuosius mokslo principus, kaip pvz. energijos tvatumo dėsnį, tai mums aišku pasidaro, o kai mes įsijaučiame į impresionistinio paveiklo spalvų tonų vienovę, tai pajuntame malonumą. Gražus daiktas iššaukia malonumą, bet šis malonumas slypi ne pačiame pažinimo akte, o labiau pažinimo objekte.

Grožio pažinimas yra originalus. Jis yra visiškai neinteresuotas. Grožio neinteresuotumas padaro meną benaudišku. Meno darybė nesiekia nieko kito kaip tik padaryti gerą kūrinį, išgauti spalvų ir formų derinį, atskleisti pirmąją dalykų nekaltybę medžiagoje. Jei menininkas turės kokį kitą tikslą, o ne kūrinio tobulumą, jo kūrinys vargiai bus meniškai tobulas. Aišku, tai nereikia, kad jis turi atsisakyti bet kokio apgalvotumo, bet kokių patriotinių, religinių ar humanistinių užmojų, o tik reikia,

kad jis visa tai subordinuotų grožiui, pirmianiam kūrinio tikslui. Tačiau šis benaudis-kumas bei neinteresuotumas padaro gražų kūrinį atvirą, visiems prieinamą, universa-ly. Ar meno šedevrai nėra visos žmonijos nuosavybė? Ravenos freskai, El Greco "Sekminės", Michelangelo "Pieta" žavi vi-sus. Mes pasijaučiame apvilti, jei kas nesi-jaučia gražaus kūrinio akivaizdoje taip, kaip mes. Bet antra vertus, tai yra aiškus įrodymas, kad grožis tiesioginiai veikia protą, kuris vienai ar kitaip apsprendžia gražų kūrinį. Jei grožio reginys būtų tik po-jūčių gaminys, o ne proto, tai gražaus ob-jekto akivaizdoje visi turėtų išgyventi tą patį malonumą.

Šiame sąryšyje prisimename Kanto sam-protavimus apie grožį. Jis duoda kelis dali-nius grožio apibrėžimus, kurių vienas skam-ba taip: "Grožis yra tai, kas be sąvokos visuotinai patinka".²¹ Iš apibrėžimo matome, kad Kantas domisi šičia ne grožiu sa-vyje, o malonumu, kurį sukelia gražus ob-jektas. Pagal jį, estetiniame pažinime mes susiduriame ne su gražaus objekto egzis-tencija, o labiau su jo apraiškomis, t. y. jo prezentacija. O kai jis priduria, kad grožis yra tai, kas be sąvokos patinka, tai jis nori tuo pasakyti, jog grožis negali būti nusa-kytas jokia kita sąvoka. Šiame apibrėžime susiduriame taip pat su grožio universalu-mu. Tačiau estetinio spęsimo pretenziją į universalumą reikia skirti nuo teoretinio spęsimo ir praktinio spęsimo. Kada mes sakome, kad paveikslas yra gražus, tai mes, bent paviršutiniškai, išreiškiame įsiti-kinimą, kad tas, kuris kitaip mano, klysta. O kada mes sakome, kad paveikslas mums patinka ar kad jis mums atrodo gražus, tai mes nelaikome skirtingai galvojančių esant klaidoje.

2

Kalbėdami apie grožį bei apie gražų kū-rinį, mes susiduriame dar su kitu klausimu, ir tai labai svarbiu meno filosofijoje ir este-tikoje, būtent, kas padaro šį ar aną daiktą gražiu? Arba, kalbant estetikos kategorijo-mis, kas padaro šį ar aną kūrinį meniškai vertingu? Stephen Dedalus mano, kad daik-

tas yra gražus ir kūrinys meniškas, kai "labiausiai įtikinantys pojautos santykiai atitinka meninės pagavos būtinas fazes", ir kai surandame tas fazes, mes surandame iš tikrųjų visuotiniojo grožio savybes. Mūsų jaunasis herojus mano, kad Tomas Akvi-nietis jas surado, ir nurodo tekstą, kurį pa-cituosiu ištiesai: "Grožiui reikia trijų dalykų: pirmiausia tam tikro vientisumo arba at-baigtinumo; jei to trūksta, tai tuo pačiu yra negražu; tinkamo santykio arba darnumo, ir taip pat aiškumo, kas yra aiškių spalvų, tas vadinamas gražiu".²² Aišku, visuotinio-jo grožio savybes reikia suprasti ne abso-liutine, o sąlygojamąja prasme. Kaip To-mas Akvinietis, taip ir Stephen Dedalus ži-no, kad grožio negalima sukurti, ir niekas grožio nesukūrė. Galima sukurti tik daik-tus, kur yra sudaromos sąlygos grožio sa-vybėms prabilti.

Tomistinė *integritas* arba atbaigtinumas reiškia tikrą ir nemeluotą buvimą, buvimą vientisą ir tobulą. Gamtoje ir mene būti reiškia būti atbaigtam. Bet atbaigtinumas yra vienoks gamtoje, kitoks mene. Gamto-je vyras ar moteris be rankos aiškiai sto-kos atbaigtinumo, tuo tarpu statulai būti be rankos gali visai nedaug tai reikšti. Milo *Venera* lieka nuostabiu kūriniu, nors ji yra be abiejų rankų. Praksitelio *Hermiui* trūks-ta dešinės rankos, bet tai nekliudo šiai sta-tulai būti tobulu kūriniu. Samotraso *Pergalė* yra be galvos, bet niekas negali užginčyti jai meninės vertės. Gamtoje biustas nebū-tų gražus žmogus, bet jis gali būti graži skulptūra. Kaip matome, šiuo atveju menas turi daugiau laisvės, negu gamta. Jei dai-lininkas nusprendžia piešti tik akį ar ket-virtį akies, tai niekas nepaneigia jam tos teisės, o tik reikalaujama iš jo, kad ta akis ar tas ketvirtis akies būtų meno kūrinys, t. y. atbaigtas daiktas. Kiekvienas atbaig-tas kūrinys pasižymi nepakartotinu skirtin-gumu. Štai kodėl meno šedevrai, ar tai bū-tų statulos, paveiksai ar poemos, yra uni-kumai ir nepakeičiami. Jie skiriasi nuo ki-tų statulų, kitų paveikslų, kitų poemų, kaip skiriasi vieni nuo kitų gyvieji organizmai, gyvosios būtybės. Imkime kaip pavyzdį

“Mont Sainte Victoire”, pieštą Cezanno ir Renoiro. Siužetas tas pats, bet kaip tie paveikslai skirtingi! Iš tikrųjų, tai dvi skirtingos būtybės, tai du skirtingi kūriniai, savaip atbaigti, savaip tobuli ir savaip nepakartotini.

Kita visuotiniojo grožio savybė — darnumas. Ar mes imsime žmogaus kūną, skulptūrą, paveikslą ar simfoniją, tai visada pastebėsime nustatytą santykį tarp paskirų dalių. Kai nėra išbalansuoto santykio, tai nėra ir grožio. Cilindriniam veidrodyje mūsų veidas atrodo iškraipytas, menku objektyvu nufotografuota katedra yra neproporcinga, sujauktų linijų ir spalvų paveikslas yra meniškai bevertis. Darnumas yra simetriškai suvienyta daugybė. Kartu jis yra tvarka, kur kiekvienas elementas turi savo vietą ir savo rolę visumoje. Kaip žinome iš Cicerono, jau stoikuose vyravo nuomonė, kad kūrinys yra gražus tik tuomet, kai jo dalys derinasi tarpusavyje ir visumoje. Ši teorija žinoma taip pat Augustinui, kuriam grožis — tai dalių darna ir malonios spalvos. Neatrodė, kad darnumas būtų praradęs savo vertę mūsų laikų mene. Tai ypač ryšku dailėje, kur ritmas tebėra kategoriniu imperatyvu. Pradedant kubistais ir baigiant paskutiniaisiais abstrakcionistais, visi yra įsitikinę, kad kūrinio meninė vertė priklauso nuo tvarkos ir darnos. Dailėje darna vadinasi piešiniu. Meniško piešinio ypatyškumas yra intymumas santykių, kurie laiko dalis kartu. Name mes turime kambarius, kurių vieno su kitu santykis sudaro namo vidaus sąrangą. Paveiksle irgi negalime atsieti dalių nuo jų tarpusavio santykiavimo. Kai dalių tarpusavio santykis lieka neišbalansuotas, tai kūrinys stokoja darnos ir tuo pačiu atbaigtinumo.

Atrodė, kad mūsų jau pažįstamasis Plotinas stipriai abejojo darnumo teorija, nes jos negalima visuotinai pritaikyti. Jei grožis priklausytų nuo dalių darnumo, tai kaip tada su paprastais ir nesudėtingais daiktais? Ar paskira spalva nėra graži? Ar ne gražus auksas? Ar pavieniai garsai nežavi mūsų? Nors apie šiuo ir panašiu dalykų darnumą ar simetriją negali būti kalbos, o vis

dėlto jie laikomi gražiais. Darnumo principui prieštaraujanti pati dalių santykio su visuma dialektika. Visuma susideda iš dalių. Jei graži visuma, tai gražios turi būti ir jos dalys. Ji negali susidėti iš biurių dalių. Kaip yra iš tikrųjų? Ar paskira spalva ir izoliuotas garsas gali būti gražūs? Šiuos klausimus kėlė taip pat ir Kantas. Pagal jį, spalva ir garsas tėra tik vaidiniai, kurie gali mus maloniai nuteikti, o ne patikti. Išvertus tai į kasdieninę kalbą, reiškia, kad jie gali būti malonūs, o ne gražūs.

Tomo Akviniečio *claritas* yra ne kas kita, kaip forma. Iš tikrųjų, forma padaro daiktus aiškiais ir pažintiniais. O kada daiktas yra aiškus? Kai jis yra tu, kas yra, ir nieku kitu. Ir niekas kitas nepadaro daikto tuo, kas jis yra, kaip tik forma. Todėl James Joyce herojus neklydo, kai tomistinę *claritas* interpretavo scholastiniu *quidditas*. Kai mes sakome, kad daiktas yra tas, o ne anas, tai “tas” pažymi šiuo atveju dalyko esmę, o dalyko esmę apsprendžia forma. Forma yra tai, kas sudaro ir atbaigia kūrinio grožį bei jo meninę vertę. Nėra meno kūrinio be vykusios formos. Mes galime tuo lengvai įsitikinti, kai analizuojame abstrakčiojo meno kūrinius.

Du pavyzdžiai. Kadinskio “Sušvelnintoji konstrukcija” (1927). Ši trapi kompozicija sudaryta iš dailininko mėgstamųjų simbolių: apskritimų, stačiakampių, arkų, šachmatinių kvadratų, trikampių. Spalvos intuityviu panaudojimu ir įmantria pavidalų sąranga dailininkas išgavo formą, kuri padaro inertišką konstrukciją gyvu ir lyrišku kūrinio. Kažką panašaus pastebime ir Jean Helion “Kompozicijoje” (1934). Geometrinę konstrukciją išryškina spalvos. Jos perteikia emocijas ir kartu atlieka struktūrinę funkciją. Todėl paveikslas pasižymi išlaikyta pusiausvyra, kur įvairiaspalvės ir savaiveikiančios figūros iškyla prieš mus spindulinga forma.

Tomas Akvinietis irgi kalba apie *splendor formae*, bet ne kaip menininkas, o kaip metafizikas. Formos spindesys yra tai, kas yra mums aišku ir suprantama, ir tai, kas yra aišku ir šviesu savyje. Visų pirma

splendor formae siejasi su pačiu grožiu, su tuo, kas jis yra savyje. Formų įvairumas nepaliečia pačios grožio esmės. Bet kartu jis yra reliatyvus dalykas. Kaip gražus bebūtų sukurtasis daiktas, vieniems jis gali atrodyti gražus, kitiems — ne, ir tai todėl, kad jis yra gražus tam tikru požiūriu, kurį vieni išvysta, kiti — ne. Šiuo atveju formos spindesį sąlygoja mūsų laikysena.

Saulė yra spinduliuojantis kūnas, bet kai debesys užstoja, ji aptemsta. Kai mes pakylame už debesų, tai vėl ji sušviti visu savo aiškumu. Grožis yra taip pat spinduliuojanti būtybė savyje, o jis mums atrodo pridengtas neaiškumu. Prasiveržti pro tą rūką mums nėra taip lengva. Visų pirma todėl, kad pats grožis yra iš dalies rūkas. Šičia mes susiduriame su vienu keisčiausiu paradoksu. Vienu atveju grožis yra pats aiškumas, kurį mes beatodairiškai suvokiame. Jis yra spindesys, kuris mus nušviečia. Kitu atveju grožis yra pati didžioji paslaptis. Tai tiksliai pastebėjo Rilke: "Grožis yra kažkoks atėjusysis, ir mes nežinome kas".²³ Kai kas mano, kad susidurti su paslaptimi reiškia priėti pažinimo ribą. Tačiau tai ne visai tiesa. Mes susiduriame su paslaptimi ne tuomet, kai nieko nebelieka sužinoti, o labiau tuomet, kai dar lieka daug sužinoti. Kaip jau žinome, grožis yra vienas iš būties aspektų. Kai mes susiduriame su grožiu, tai susiduriame iš tikrųjų su pačia būtimi. Bet mūsų mintis pasiekia būti universaline idėja. Todėl mūsų mintis, kai susiduria su būtimi apskritai, tai ji tuo pačiu praranda intuityvinį ryšį su betarpiškai esamuoju. O prarasti ryšį su esamuoju reiškia patekti į rūką, į universalinės būties ūkanotąjį pasaulį. Štai kodėl mums lengviau pagauti grožį "formos spindėjime", nes šičia mes susiduriame su juo betarpiškai egzistuojančiame kūrinyje. Formos spindesys, kaip Sokrato eros, yra tarp šiapus ir anapus. Tikrai negalėtume sakyti, kad formos spindesys yra pats grožis, bet jis turi kažką, kas sužadina grožio ilgesį ir meilę grožiui.

¹⁹ Summa theologica I, q. 5 a. 5 ad I.

²⁰ James Joyce, A Portrait of the Artist as a

AR TEISINGA KRYPTIMI EINAME?

PR. RAZMINAS

IEŠKOME KELIO

Jeigu mes ieškome kelio, tai reiškia, kad esame paklydę. Paklydusiems reikia žemėlapių ir kompasų, padedančių laikytis reikiamos krypties. Rengiantis kelionei, reikia gerai išstudijuoti kelius ir kelių ženklus, nes pasimesti kelionėje gali būti labai pavojinga. Aiškiai nesuvokdami savo kelionės tikslo ir krypties, jau ne vienas išmėtėme atsivežtus dvasinius lagaminus.

Esame kelyje, kur labai gausu įspėjančių ženklų, tik reikia mokėti juos skaityti. Kai mūsų tauta pagrindiniame savo kelyje rašo savo kančios istoriją, tai mes šalia jos šalutiniais keliais stumiamės į priekį. Tai mūsų nežemina, tik verčia nuolat budėti ir stebėti ženklus, kad visai nenutoltume nuo pagrindinio tautos kelio be vilties vėl būti savo tautos istorijos kūrėjais. O pavojų nevengiam. Puolame šen, puolame ten, tačiau kartais užmirštame, kad turime atlikti tam tikrus darbus, kurių kiti negali atlikti, kurie mums yra pavesti. Mūsų yra tiek maža tame audringame vandenyne. Ar būtų tikslu plaukti kitų gelbėti, palikus savuosius mirčiai? Kitų vis tiek neišgelbėsime, o savųjų neteksime. Mes esame stiprūs, dirbdami savo tautai, bet labai silpni, kai nuo jos nuklystame. Besimėtydami į kraštutinumus, sugaištame daug laiko ir paliekame už savęs daug neatliktų darbų. Kur tik pažvelg-

Young Man, Penguin Books, 1965, p.p. 207/8.

²¹ Immanuel Kant Kritik der Urteilskraft,

Felix Meiner Verlag, Hamburg 1963, p. 58.

²² Summa theologica I, q. 39, a. 8.

²³ Reiner Maria Rilke, Rodin, Fischer

Bücherei, p. 10.

si, pamatysi dirvonojančius laukus, o mes, kaip našlaičiai, sėdime ir verkiame, kad į mūsų būtinų darbų laukus įsisuko svetimi vėjai. Mums prieš akis vis tebestovi toli paliktieji metai, svetima padangė vis dar tokia svetima ir nesuprasta, širdyje vis nešiojama sugriauto gyvenimo kančia. Bet kančia mums turėtų būti didelių darbų, kūrybos ir vienybės įkvėpėja.

Tad kur mes esame, kokia yra dabartinė mūsų padėtis, jeigu ieškome kelio į kūrybingesnę ir vieningesnę darbą? Jau turime savo namelius, nors kartais ir be skonio sulipdytus, bet vis tiek vadinamus rezidencijomis. Juk taip iškilmingiau. Ir milijonieriai gyvena ne namuose, o rezidencijose. Juk seniau ir mūsų ponai gyveno rūmuose, o kunigaikščiai pilyse. Jau ir bažnyčioje įmetame į krepšį dolerį, o jeigu kuris neduoda, tai lengvai pasiteisiname — negauname to, ko teisėtai prašome. Jau daug kas suskubome pakeisti vyrus ir žmonas, sekdami dabartinę madą. Savo religinį lėkštumą bandome užtušuoti patriotiškėmis reklamomis. Kiekvienas mūsų parengimas, susirinkimas ar meno parodos skęsta dūmuose, nors salėse aiškiai parašyta, kad negalima rūkyti. Mums yra beverčiai visi tie darbai, kur mūsų nedalyvauta, kur mūsų "svarus" žodis netartas.

SUTARIMAS RENKANTIS KELIA

Atrodo, kad vieningai pasirinkti kelią, vieningai spręsti ir panaudoti visas jėgas kūrybingam darbui nėra taip lengva. Kūrybingumas yra lietuvių ypatybė. Tuo turėtume didžiulis. Jo tiek turime, kad net kitiems ne tik skoliname, bet ir dovanojame. Tas mūsų kūrybinių jėgų dosnumas tęsiasi per visą tautos istoriją.

Vienybė nėra tik uniforma, kurią kiekvienas gali pigiai nusipirkti ir apsilvilti. Tai didžiulė brangenybė, kuriai įsigyti reikia turėti daug geros valios ir dvasinės kultūros. Ne visi vienybę teisingai supranta. Vienybė nėra pūtimas į tą pačią dūdą. Ne kiekvienas, kurs kalba apie vienybę, supranta, kas toji vienybė yra. Daug kam vienybė yra jo asmeniška pažiūra į bend-

ruomeninio gyvenimo apraiškas. Kas negalvoja taip, kaip jis, tas ardo vienybę. Jo vienybės supratimas yra jo paties noras visus palenkti savo praktikuojamoms politinėms, socialinėms ir net religinėms pažiūroms. Kas ne su juo — tas nevieningas.

Mūsų nevieningumą labai stipriai veikia laiko dvasia. Beveik tie patys varstom visų susirinkimų duris ir pro gyvenimo rutiną nebematom, kas pro mus praeina, ir nebegirdim, kas į mus kalba. Mes tik žiovaujame iš nuobodulio troškaus oro pripildytose salėse. Kaip patyrimas rodo, gyvenimo problemos susirinkimuose neišsprendžiamos. Kuo daugiau visokių sambūrių steigiamė, tuo labiau tolstame nuo kūrybingo ir vieningo kelio. Atvykę į šį kraštą, keikėm įvairias menkavertes organizacijėles, bet ką patys darom? Naujų padvigubinom, ir apsisukę dejuojame, kad apleisti mūsų pagrindinės veiklos dirvonai. Šitoks smulkėjimas sukelia destruktivumo išpūdį, ir sunku besurasti pagrindą pokalbiui apie kūrybingumą ir vieningumą.

Kartais atsitinka, kad vienybės šaukliai patys pirmieji vienybės daigus sunaikina. Kai vienas pirmininkauja, kitas kalba, o sėdintieji ar stovintieji linkčioja galvomis ir ploja rankomis, tai dar nėra vienybė ar vieningas darbas. Tai vienybės hipnozė, iš kurios reikia pabusti. Patvari vienybė kuriama tik susitariant, susikalbant. Jeigu lietuviškasis individualizmas neleidžia pritapti ar sutapti, tai dar nėra bloga. Mūsų vienybės supratimas dažnai stovi skirtinguose poliuose, o mūsų vienybės sąjūdžiai kartais prieštarauja vienybės esmei.

VIENYBĖ IR TOLERANCIJA

Vienybė glaudžiai rišasi su tolerancija. Ji yra tarsi visų skirtingumų globėja. Kur nėra tolerancijos, ten nėra nė vienybės. Ir tai būtina visoms gyvenimo sritims.

Kokių konkrečių rezultatų lauktina iš vieningumo, paremto tolerancija? Vieningumas nėra murksančių balų ramybėje. Jis nėra nei skirtingumų niveliacija. Čia reikalinga tolerancija, kad bendradarbiaujant būtų galima pakreipti telktines jėgas būti-

nam bendram darbui ir kad būtų apvaldyti išskylantieji skirtingumai. Tad konkretus tolerancijos pritaikymas ir vestų į vieningumą, kuris šiandien mums reikalingas ne kaip prabanga, bet kaip būtinybė. Tada galėtume pasukti ir į kūrybą, į krovimą pastovesnių dvasinių turtų, kuriuos kas nors kada nors perduos laisvam gyvenimui prisikėlusiai tautai. Tolerancija pagrįsta vienybe turėtų apimti visas lietuviškosios veiklos sritis: politinę, socialinę ir religinę. Nuo tolerancijos nėra atleidžiami nei sambūriai, nei politinės grupės, nei atskiros konfesijos, nei parapiečiai ir jų vadovai, nei klubai ir klubeliai, nei atskiros šeimos ir jų nariai. Visi turi gerbti nuomonių, pažiūrų ir įsitikinimų skirtingumus.

Negalima suvartyti visų laikraščių bei žurnalų redakcijų po vienu stogu. Kas manytų, kad reikia viską jungti dėl vienybės, tai parodytų, kad visiškai nesupranta nei tolerancijos, nei vienybės. Tik praktikuojant toleranciją, galima pasiekti vienybę. Šiandien jau gana dažnas reiškinys, kad katalikai drauge meldžiasi su protestantais ir kitų tikybų nariais. Kai kur statomi ir bendri maldos namai. Tai yra šių dienų didysis stebuklas, žinant, kaip buvo netolimoje praeityje. Reikia tikėtis, kad ši tolerancija prives prie vienybės.

Nėra jokia dorybė, jeigu kas sakosi nepriklausęs jokiai organizacijai, grupei ar partijai. Žmogus yra sociali būtybė, jam daug lengviau kovoti už savo idealus, kai kovoja drauge su kitais, kai priklauso kokiam nors sąjungai. Nėra reikalo kiekvienam priklausyti kokiam nors partijai, bet nereikia jų smerkti, reikia jas suprasti ir toleruoti. Jos yra lietuvių teisėtai sukurtos, tad užsitarnauja pagarbos, jeigu tik neveikia prieš visų mūsų bendrus interesus.

SU KOKIU KRAIČIU MES ATVYKOME?

Mes čia atsivežėme gausų būrį tikinčiųjų, atsivežėm nemažą oportunistų, nežymų skaičių paviršutiniškų ateistų ir būrį indiferentų, kurie gana lengvai plakasi prie oportunistų. Be to, atsivežėme laisvoje Lietuvoje gimusių, augusių ir brendusių orga-

nizacijų bei partijų. Perkėlėm iš Vokietijos stovyklų gerų ansamblių, sukūrėme savo operą, įsteigėm ir praplėtėm lietuviškų knygų leidyklas. Kad ir beverkslėdami, atlikome ir tęsiame eilę didžiųjų kūrybinių darbų. Taip pat pristeigėme archyvų, galerijų, centrų, lituanistinių mokyklų.

Sulyginus šiuos savo darbus su tais, kuriuos jau radome sukurtus anksčiau atvykusiųjų, atrodytų, kad svarstyklės krypsta mūsų naudai. Bet nereikia užmiršti, kad anksčiau atvykusieji buvo daugiausia bėmoksčiai, o mes esame baigę laisvosios tėvynės mokyklas, dirbę organizacijose, grūdinęsi įvairioms kovoms. Tad atrodo, kad galėjome ir daugiau padaryti. Tai, kas iki šiol padaryta, yra padaryta tik nelabai didelio būrelio kultūrininkų, o daugelis kitų yra tik pasyvūs stebėtojai.

Mes neturėtume tiek skųstis mūsų organizacijų, sambūrių ir partijų gausumu, kiek savo nepakantumu. Kiekvienas kokio nors sambūrio steigėjas jaučia savo darbo naudingumą, tad reikia jį pagerbti, nors ir nematytum jokios naudos. Būtų naivu galvoti, kad, sumažinus partijų, organizacijų ir laikraščių skaičių, atsirastų didesnė vienybė ir pakiltų kūrybingumas. Juk be tolerancijos ir atskiros šeimos dažnai išyra. Be tolerancijos net ir religinio gyvenimo pamatai ima drebėti. Daugeliui atrodo, kad mūsų veikniuose dabar esanti keliolikos partijų sistema nėra naudinga ir tinkama sėkmingai veiklai, bet sunku pasiūlyti geresnę sistemą. Jeigu kuris nors sambūris mums atrodo nereikalingas, tai prieš jį nekovokim, jo neniekinkim, bet turėkim kantrybės palaukti, kol jis pats numirs. Nekurkim tik naujų, o pakęskim esamus sambūrius.

Tad atrodo, kad mūsų kūrybingumo ir veiklos balansas nėra pesimistiškas. Tik reikėtų rūpestingiau spręsti kultūrinius reikalus, nerodant visuomenei jų atvirksčiąją pusę. Nereikėtų vienu be reikalo pridengti, o kitų per aukštai iškelti. Tada mes turėtume tikslesnį savo veiklos vaizdą ir nereikėtų klausytis visokių gandonešių. Per didelis savosios veiklos kritikavimas ir svetimų dievų vaikymas mus vargina įvairiose

sirtyse. Dėl to mes ne jungiamės, o skaldomės, ne stiprėjame, o silpnėjame. Mūsų priešas to ir tebelaukia.

Nors mūsų kūrybingumas ir nėra per daug koncentruotas, bet vis dėlto kai kuriems pasisėkė nuveikti didelius darbus. Lietuviškosios leidyklos yra atlikusios pasigėrėtinų darbų. Užtenka tik paminėti Lietuviškąją Enciklopediją. Tačiau skaitančioji visuomenė savęs nepateisina. Lietuvos inteligentas, kurio namuose nėra bent šimtinės lietuviškų knygų, laikytinas nurašytu į nuostolius. Kai kurie mūsų šviesuoliai buvo senieji Lietuvos bajorai. Jie sulenkėjo iš lėto, o dabartiniai inteligentai galvotrukčiais paskendo tarptautiniuose vandenyse. Veržimasis į šio krašo politiką, gal būt, patenkina asmeniškąs ambicijas, tačiau neduoda lietuviškajam reikalui ryškesnės naudos. Vieni jungiasi į respublikonus, kiti į demokratų, bet tiek svarbių darbų ir darbininkų laukia lietuviškieji dirvonai.

Negailestingai niekindami kultūrininkus, visuomenininkus bei politikus ir jų atliktus darbus, be jokios kritiškos nuovokos į padanges keliame visa tai, kas svetima. Telkiant bendram darbui visas jėgas, mūsų kūrybiniai laimėjimai būtų daug didesni. Deja, ne visur mūsų kūrybinis veržimasis yra sutartinai tempiamas. Aplinkos hedonizmas ardo mūsų principus. Kai mūsų broliai tėvynėje heroiskai stengiasi išlikti tikinčiaisiais, tai čia mes labai vaikiškai, kieno nors šiek tiek užgauti ar paveikti, bandome atsimesti net nuo krikščioniškųjų principų.

BENDRADARBIAVIMO SU TAUTA PROBLEMA

Ši problema yra ypatingai sunki. Mes skylame ir didiname prarają, nes kiekvienas šiuo reikalu laikome save autoritetu ir niekiname kitaip manančius. Vis nesurandame bendros krypties. Visiems turėtų būti labai aišku, kad jeigu jokių ryšių su tauta neturėtume, tai sustume mes čia, o jie tenai trokštų, vergų dalią nešdami. Šios problemos išsprendimas yra ir mūsų, ir jų gyvybinis reikalas. Neturėdami jokių ryšių su tauta, vis lėkštėsime tautinės sąmonės srityje,

je, kol galų gale visai sunyksim ir tapsime kitų tautų integraline dalimi. Mus turi gąvinti lietuviškoji dvasia, lietuviškoji kultūra, tik, žinoma, ne kokio nors pasiuntinio atvežama ir papildoma, lyg duona išalkusiai miniai. Ir mes turime dovanų tenai pasilikusiems savo broliams. Mes turime jiems kūrybinių lauktuvių, o ne tik siuntinių kūnui pridengti. Reikia visais galimais būdais siekti lygaus bendradarbiavimo. Vienpusiškas bendradarbiavimas yra atmestinas, nes jis pavojingas abiem pusėms.

Šioje srityje, kaip matome iš praktikos, ne visi esame vienodos nuomonės. Bet neturėtume vieni kitus niekinti ir apšaukti visokiais žeminančiais vardais. Ramiai palaukime, kol patys susivoksime, kur yra tiesa, koks metodas geresnis ir tikslesnis. Gal pats gyvenimas ir laikas šią problemą išspręs, tik reikia kantrybės.

Kai išsprendęs bendradarbiavimo su tauta problema, tai galėsime daug sėkmingiau panaudoti jėgas kūrybai ir tautos laisvinimo darbui. Niekas mūsų taip nežudo, kaip skaldymasis ir kova vienu prieš kitus. Ir vienu, ir kitų kova, nors vykdoma ir skirtingais metodais, turi būti nukreipta prieš mūsų visų bendrą priešą.

ZENKLAI, AKIRAČIAI, MIRAŽAI

Kieno balso turėtume klausyti ir kuo pasitikėti? Iš anapus ateinančio laisvės šauksmo, ar savo nuotaikų? Reikėtų daug didesnio atsargumo, negu dabar čia matome. Koloziejaus minia gali būti mirties priežastis arenoje kovojantiems. Kas šiandien sąmoningai nusigręžia nuo savo brolių laisvės šauksmo, tas nusigręžia ir nuo savo tautos kankinių ir didvyrių.

Nevieningumas sukelia karštį ir mirażus, o kelio ženklai mus ima klaidinti. Nepastovumas mus gali lydėti visą kelionės metą. Tai iš gimtosios žemės su šaknimis išrautų jų dalia. Ir kuo ilgesnė kelionė, tuo didesnis nerimas. Vis klausiame, kada pagaliau ateis grįžimo ir į bendrą tautos kelią įsijungimo metas. Atsakymo niekas neturi, tik visiems žinoma, kad kelias nesaugus. Galime būti užpulti ir apipiešti. Taip gali atsitikti,

ŽYGLAI ETNINIŲ GRUPIŲ KLAUSIMU

(Pranešimas Kunigų Vienybės seimui 1971 m.)

KUN. K. PUGEVIČIUS

Pernai, Kunigų Vienybės seimo metu, dalyviams teko susipažinti su tada išleistu JAV Katalikų konferencijos pasisakymu etninių grupių Amerikoje klausimu. Ta pačia proga buvo pranešta, kad Vašingtone organizuojama vadinamasis *National Center for Ethnic and Urban Affairs*, vadovaujant monsinjorui Geno Baroni, kurio dėka Katalikų konferencija susidomėjo tautinių mažumų klausimu. Taip pat ir lietuviai buvo kviečiami susirūti su naujuoju sąjūdžiu.

J. E. vysk. V. Brizgys pranešė, kad atitinkamas asmuo tam tikslui jau buvo paskirtas. Minėto centro valdybos sąstate yra vienas Amerikoje gimęs lietuvis, lietuviškai nekalbąs ir labai mažai žinąs apie lietuvius, bet pilnas geros valios, Richard Krickus, kuris labai daug rašo etninių grupių klausimu Amerikos spaudoje.

Po Kunigų Vienybės suvažiavimo a. a. kun. Jutkevičius, tuometinis Vienybės pirmininkas, raštu prašė šio pranešimo autorių palaikyti ryšį su minėtu etninių grupių centru K. Vienybės vardu. Nuo to laiko šiam atstovui teko porą kartų ilgiau pasi-

kad ir su mumis bus pakartota sužeistojo žmogaus ir samariečio istorija, minima Evangelijoje.

Rašant šias kelias mintis, sąmoningai vengta faktų nuogybės. Juk mes visi vienas kitą taip iš arti pažįstame, tarsi būtume vienos šeimos nariai. Žinom, kaip kiekvienas kalba, kuriam sambūriui priklauso, žinom, kokia yra jo pasaulėžiūra. Tokių dalykų kėlimas viešumon nebūtų naudingas mūsų bendram labui.

Tad kelias, kaip matome, dar nesuras tas ir slegiančios problemos dar neišspręstos, tačiau deginantis laisvės troškimas, tikime, visa nugalės.

tarti tuo reikalu su mons. Baroni, dalyvaujant dviejuose svarbiuose posėdžiuose Vašingtone ir pakviesti monsinjorą šiuo klausimu padiskutuoti radijo bei televizijos programose Baltimorėje. Taip pat teko susipažinti su sparčiai augančia literatūra, kuri kelia viešą susidomėjimą tautinių mažumų vaidmeniu Amerikoje. Naujausias pavyzdys yra rugsėjo mėn. pasirodęs plačiai skaitomo *Harper's* žurnalo numeryje M. Novak straipsnis "The Ethnic versus the System".

Čia trumpai pateiksiu svarbesnius duomenis, liečiančius baltųjų etninių grupių Amerikoje stiprėjančią sąmonę, kuri, daugelio nuomone, tiek pat svarbi, kaip ir panašus sąjūdis mūsų juodųjų brolių tarpe.

1. Pirmojoje šio šimtmečio pusėje Amerikoje vyravo vadinamoji "Melting-pot" (tirpdymo katilo) teorija. Daugumas amerikiečių manė, kad visi ateiviai Amerikoje privalo ir nori nutausti arba, kitaip sakant, užmiršti visus iš Europos atsivežtus savitumus (kalbą, papročius, kultūrą) ir pasisavinti šio krašto kultūrą. Kai kurie manė, kad imigrantui neįmanoma pasilikti tokiu, koks jis buvo Europoje: norėdamas ar nenorėdamas, ateivis bus savaime paveiktas vyraujančios anglosaksų kultūros, o likutis jo ankstyvesnės kultūros tik papildys nejučiomis vyraujančią kultūrą.

Mūsų laikais Amerikos sociologai ir kiti mokslininkai įrodinėja, kad iš tikrųjų taip neįvyksta. Kai kuriais atvejais ateiviai ir jų čia gimę vaikai tiesioginiai ar netiesioginiai prievartaujami pasiduoti tam "Melting-pot" procesui. Deja, net ir tose šeimose, kur tėvai ateiviai metė savo protėvių pavardę, kalbą ir papročius, sąmoningai mokydami vaikus asimiliuotis, rezultatai buvo nekokie. Per dažnai tuose asmenyse pasireiškia tam tikras psichologinis sukrėtimas,

panašus į sąžinės graužimą — nepajėgumas iš tikrųjų susitapatinti su anglosaksais ir aiškus troškimas net trečioje ar ketvirtoje kartoje grįžti pas savuosius, "ieškoti savo šaknų". Rašytojas M. Novak jautriai apibūdindamas tokį savo pergyvenimą, išreiškia daugelio panašų nusivylimą tirpdyimo katalo teorijos įgyvendinimu.

2. Daugelis kovojančiųjų už juodųjų teises, ypač daugelis jų baltųjų šalininkų, kaltina baltąsias etnines grupes rasizmu. Vienas jaunas, uolus, bet naivus kunigas kartą prasitarė, kad "neįmanoma juodiesiems laisvai įsikurti tinkamose sąlygose, kol nepanaikinsime tautinių parapijų ir tautinių rajonų". Barbora Mikulski, lenkų kilmės baltimoretė sociologė, mons. Baroni ir kiti, kurių dešimtmetinis partizaniškas kariavimas už juodųjų teises jokiū būdu neleidžia jų kaltinti rasizmu, sako, kad tai nesąmonė.

Mikulski ir Baroni puikiausiai atjaučia pvz. Marquette Parko Čikagoje lietuvių jausmus. Daugumoje Amerikos laikraščių ir leidinių juodu kaltina vadinamąją "WASP power-structure" — baltąją vyraujančią kliką valdžioje, industrijoje, spaudoje ir visur kitur. Anot Baroni, jie parodo tam tikrą veidmainiškumą: jie šūkauja už juodųjų teises, bet patys nenori atsižadėti savo vyravimo pozicijos, rodo pirštais į lenką, lietuvi, italą ar graiką darbininką ir sako: "Ecce homo" — štai nusikaltėlis, kuris užstoja juodiesiems kelią į laimę. O tas vargšas Jonas, Pietro, Jerzy ar Aristotelis, po ilgų metų užsidirbęs sau vietą, jausdamas, kad gresia jam pavojus, bet nesuprasdamas, kad tikras priešas sėdi City Hall, kongrese arba industrijų "board rooms", ginkluojasi prieš juodąjį pilietį. Tokiu būdu abudu tampa nuskriausti.

3. Baroni ir kiti sako, kad reikia ir baltoms, ir juodoms etninėms grupėms politiškai susiprasti. Jei visos etninės mažumos Amerikoje susiburtų, siekdamos panašių tikslų (ekonominio pastovumo, tinkamų butų, švarių gatvių, gerų mokyklų), jos galėtų sudaryti politinę bazę, su kuria turėtų skaitytis abidvi Amerikos partijos.

Įdomu, kad pernai, kai Gary mieste Baroni pastangomis buvo sušauktas etninių grupių pasitarimas, jam asmeniškai skambino vienas asmuo iš Baltųjų rūmų, susirūpinęs, kad Baroni neprašęs prezidento sveikinimo telegramos. Neseniai Baroni turėjo valandos audienciją pas prezidentą. Politikai su balsuotojais skaitosi, kai balsuotojai susipranta ir susiburia.

4. Gal dėl to ir buvo neseniai JAV senata priimtas nuostatas etninių grupių studijų centrams remti. Jos iniciatorius buvo Pensylvanijos senatorius Richard Schweiker. Panašų nuostatą siūlo priimti ir kongreso narys Pucinski, iš Illinois. Galima tikėtis, kad abu siūlymai bus priimti ir atstovų rūmų sesijoje. Dar ne viskas aišku, bet štai ko galima tikėtis:

Federalinė valdžia bus įgaliojama paskirti 20 milijonų dolerių 1972 m., kad būtų įsteigti tam tikri etninių studijų centrai Amerikoje. Kur jie bus įsteigti ir kaip jie veiks, priklausys nuo mūsų. Kaip paprastai, įstatyme bus nurodytos tik bendros gairės, o administravimas bus paliktas Švietimo komisijai.

Jau dabar mons. Baroni sistemingai tariasi su įvairiais ekspertais ir etninių grupių atstovais. To tikslas yra dvigubas: kad tinkamu metu būtų galima siūlyti kandidatų į Švietimo komisijos tarybą (kurią sudarytų 15 asmenų), o taip pat reikės suderinti Schweikerio ir Pucinskio pasiūlytus nuostatus; čia bus kviečiami liudininkai tam tikslui skirto komiteto. Pageidaujama, kad etninių grupių balsas būtų aiškiai keliamas su praktiškais pasiūlymais ir įtaigojančiais įrodymais. O kai pramatyti etninių mokslų centrai bus jau įsteigti ir bus siūlomi projektai jų veiklai, tada bus reikalaujama, kad centrai atsižvelgtų į etninių grupių pageidavimus. Tam tikslui reikės turėti prie kiekvieno centro taip pat atitinkamą tarpautinę arba tarpetinę tarybą.

Birželio mėnesį Vašingtono Katalikų universitete buvo sukvietas įvairių etninių grupių pasitarimas. Dar kartą paaiškėjo mons. Baroni įtaka. Suvažiavo apie šimtas atstovų, kur šio pranešimo autoriui teko

atstovauti lietuvius. Į tą susirinkimą atvyko ir senatoriaus Schweiker patarėjas, kurio įtaka buvo gana svari. Jam buvo svarbu sužinoti, ko etninės grupės pageidauja pramatytame įstatyme. Taip pat jis etniškom grupėm patarė būti praktiškoms, reiškiant savo pageidavimus. Negalima tikėtis, kad artimoje ateityje mūsų šeštadieninės mokyklos arba veiksniai tiesioginiai gautų lėšų iš federalinės valdžios. Jei kiekviena etninė grupė pradės reikalauti tam tikrų sumų savo reikalams, neatsižvelgdama į kitas grupes, tai tie 20 milijonų greitai išgaruos ir niekam naudos neatneš.

Atrodo, kad reikia laukti plano, kuris pramatys tarptautinių mokslų projektus, ir rūpintis, kad lietuvių reikalai tuose projektuose nebūtų užmiršti. Tokie kursai neseniai jau yra įvesti Baltimorėje, Philadelphijoje ir kitur. Dar nežinia, kaip lietuviai tuose kursuose reiškiasi.

5. Reikia čia paminėti, kad ne vien valdžia susirūpinusi etniniais klausimais, bet ir įvairiausi fondai, pvz. Ford Foundation. Mons. Baroni gražiai darbuojasi su visais savo bendradarbiais gal tik dėl to, kad pernai gavo iš Ford Foundation ketvirtadalį milijono dolerių. Ir tai toji suma buvo duota "tik ratui užvesti". Panašias sumas yra gavę žydai ir protestantai.

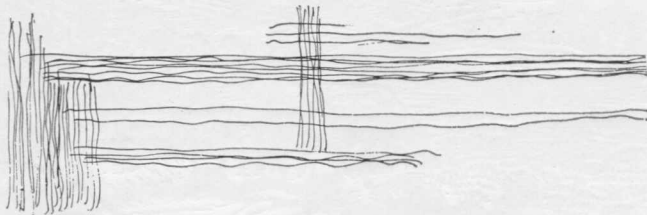
Baroni ir Krickus sako, kad fondai turi ir daugiau pinigų etninių grupių reikalams. Bet svarbu fondams pateikti konkrečių projektų. Krickus neabejoja, kad būtų galima gauti iš bet kurio fondo stipendiją istorikui atsidėti ir parašyti lietuvių istoriją Amerikoje. Bet reikia atsiminti, kad priėjimas prie fondų ir jų sudominimas reikalauja ypatingo veržlumo ir sugebėjimo. Kas tai pajęgtų, galėtų labai daug lietuvybei laimėti.

Tad visa tai susumuojant, galima sakyti, kad etninių grupių diena Amerikoje dabar

yra pačioje aušroje. Įvairios įtakingos grupės ir daug šaunių asmenų mūsų reikalais dėl įvairių motyvų yra susidomėję. Mons. Baroni idėjos tikrai vertos susidomėjimo. Siūlyčiau su juo kaip galima daugiau bendradarbiauti. Kur reikia, galim jam pasiūlyti kritikos ar šviežių minčių. Pavyzdžiui, susidaręs išpūdį, kad jis visus ateivius charakterizuoja taip, kaip pirmosios imigracijos darbininkijos narius, bandžiau jam apibūdinti kai kuriuos pokarinės ateivijos aspektus. Jis yra pakviestas pakalbėti studentams ateitininkams stovykloje, kur minčių pasidalinimas, galima tikėtis, bus naudingas ir jam, ir studentams.

Man atrodo, kad reikia stengtis suprasti, kokie bendri reikalai riša visas etnines grupes: pabaltiečius, viduržemiečius, afrikiečius. Įdomu, kad, kilus klausimui apie tautinį sąmoningumą rugpiučio mėnesio pasitarime Vašingtone, vienas kitatautis pasakė: "Iš visų tautybių lietuviai rodo daugiausia tautinio sąmoningumo, tik visa bėda, kad jie per daug savo tarpe užsidarę, jiems nelabai rūpi su kitais pasidalinti savo bėdomis ir laimėjimais".

Tad ko pirmiausia reikėtų? Tuoju pat reikėtų per Baroni pasiūlyti į kuriamą centrinę tarybą vieną lietuvių ekspertą. Savo gyvenamose vietovėse labai svarbu lietuviams užmegzti organizuotus ryšius su kitomis etninėmis grupėmis, kad kuo greičiau vietovėse ir pagaliau JAV būtų galima sudaryti vadinamąjį "Council of Ethnic Communities". Kur turime įtakos, turėtume raginti studentus, kad rašytų ir tyrinėtų šios srities problemas, pvz. rašydami tezes mokslo laipsniams. Patarkime kitiems ir patys pasiųskime laiškus, kad prisirašome prie National Center for Ethnic and Urban Affairs, 702 Lawrence St., N. E., Washington, D.C. 20017.





P. Rauduvė

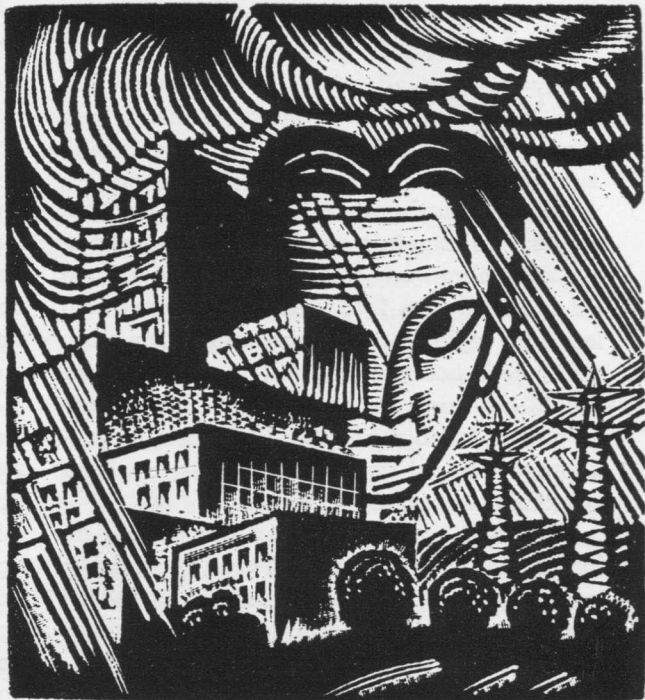
Vilnius (medžio raiz.) 1970

P. Rauduvė

Ganykloje



Petras Rauduvė gimė 1912 m. Biržų apskrityje. Grafikas, knygų iliustratorius. 1938 m. baigė Kauno meno mokyklą. Nuo 1939 m. dalyvavo meno parodose. Dirbo knygų apipavidalinimo, iliustravimo ir plakato srityse. Grafikos technika - ofortas, medžio ir lino raižiniai. Iliustravo Janonio "Juodojo milžino žmonės", L. Dovydeno "Užrašus", P. Cvirkos "Ąžuolo šaknis", A. Baranausko "Anykščių šilelį", T. Tilvyčio "Artojėlius" ir kt. Gyvena Lietuvoje.



P. Rauduvė

Poetas (1966)



P. Rauduvė

Iš ciklo "Zodiako ženklai" — Vandenius (1943)

AŠ TIKIU, BET NESISTENGIU ĮTIKINTI

R. PETKEVIČIUS

Aš tikiu, kad gali įvykti stebuklą taip pat ir mūsų laikais, taip pat ir mūsų asmeniniame gyvenime, bet nesiryžtu įtikinti kitų, o tik noriu atvirai ir paprastai pasipasakoti, kas yra įvykę mano gyvenime. Kas nori, gali tikėti, kas nenori, gali iš manęs pasijuokti, bet noriu tik tiek pasakyti, kad šiuose pasakojimuose nėra nė kiek melo ar perdėjimo, taip pat aš nesu ligonis — nesergu kokiomis nors haliucinacijomis.

Pradėsiu nuo kūdikystės dienų. Esu kilęs iš religingos šeimos. Tėvai, pastebėję, jog esu gabus moksle, nutarė mane leisti į kunigus. Aš taip pat to troškau ir net verdavau iš džiaugsmo, pagalvojęs apie kunigystę, deja, jos man nebuvo lemta pasiekti.

Pirmojo pasaulinio karo metu ganiau gyvulius. Tada neturėjome ko valgyti nei apsiręngti, dėl to teko daug vargti ir kentėti. Mano kojos būdavo visuomet suskirdusios ir dažnai ne tik kojos, bet ir visas kūnas būdavo apaugęs votimis. Šaltis ir baisūs skausmai mane kankino ir dėl to dažnai meldavausi, prašydamas Dievą, kad jis leistų man numirti. Galvojau, kad esu vaikas, didelių nuodėmių neturiu, tad galėsiu eiti į dangų. Tuo metu mūsų apylinkėje nemaža žmonių mirė badu, tačiau man nebuvo skirta mirti. Galvojau, kad Dievas nenori išklausti mano prašymo. Vieną rytą, nebegalėdamas pakęsti šalčio ir skausmų, nebekalbėjau atmintinai išmokytų poterių, bet meldžiausi šiais žodžiais: "Dieve, jeigu tu neleidi man mirti, tai sušildyk man kojas ir atimk tuos baisius skausmus arba bent pasakyk, už ką aš turiu taip baisiai kentėti". Ir tuo momentu pajutau, kad visas mano kūnas pradėjo kaisti, daugiau nebejaučiau nei šalčio, nei skausmų. Džiaugiausi ir dėkojau Dievui, kad išklausė mano prašymo.

Kartą netikėtai dalgiu persipioviau koją. Nors žaizda po ilgesnio laiko užgijo, bet

koją šiek tiek pritraukė, dėl to eidamas turėjau šlubuoti; taip tęsėsi apie porą metų. Bet kartą, tetos įkalbėtas, nuėjau į Gruzdžių bažnyčią ir ten tris kartus keliais apėjau apie šv. Roko altorių. Koją išgijo ir iki šiandien tebėra sveika.

Bet mano vargai nesibaigė. Po kelerių metų susirgau kažkokia širdies liga ir ilgą laiką nieko negalėjau dirbti. Ėjau pas gydytojus, širdies specialistus, bet viskas veltui. Vieni atsisakė gydyti, manydami, kad liga nepagydoma, o kiti bandė gydyti, bet tai nieko nepadėjo. Ir šaukiant į kariuomenę, gydytojų komisija mane pripažino visiškai kariuomenei netinkamu ligoniu. Grįžęs namo, išmečiau visus vaistus ir nutariau prašyti Dievą pagalbos.

1940 m. Didįjį penktadienį baisiai pradėjo skaudėti krūtinę. Maniau, kad jau mirsiu. Sulaukęs šeštadienio, kad ir sunkiai sirgdamas, nuėjau į bažnyčią pasimelsti prie Kristaus grabo. Tą dieną aplankiau nemažai Vilniaus bažnyčių. Grįžęs namo, jaučiausi labai pavargęs, dar labiau skaudėjo krūtinę, o širdis plakė net apie du šimtus kartų per minutę. Velykų rytą nuėjau į šv. Jono bažnyčią ir čia dar labiau pradėjau sirgti: krūtinę draskė baisūs skausmai, pylė šaltas prakaitas, akyse darėsi tamsu. Nežiūrint to, buvau pasiryžęs verčiau mirti, negu išeiti per mišias iš bažnyčios. Ir štai, kai kunigas atsisukęs laimino žmones su monstrancija, aš, parpuolęs ant kelių, karštai me'džiausi ir prašiau Dievą, kad mane pagydytų. Tuo momentu pasidarė taip lengva, kad jaučiau, lyg būtų kokia sunki našta nukritusi nuo mano pečių. Atsikėlęs nebejaučiau jokio skausmo krūtinėje, širdis plakė normaliai ir akyse pasidarė šviesu.

Po poros savaitių vėl staiga pakilo temperatūra, ir aš, beveik be sąmonės, buvau greitosios pagalbos automobiliu nuvežtas į ligoninę ir paguldytas atskirame kambary-

je. Pramerkęs akis ir pamatęs, lyg per rūkus, virš durų kabantį kryžių, pagalvojau, kad Dievas yra kaltas už tai, kad dabar turiu sirgti. Todėl, pašaukęs gailęstingąją seserį, paprašiau, kad ji nukabintų tą kryžių. "Argi Tamsta netikintis?" — paklausė nustebusi sesuo ir išėjo. Tas žodis "netikintis" mane labai paveikė. Ėmiau galvoti, kad labai sunkiai nusidėjau, taip paniekindamas kryžių. Prašiau, kad Dievas pasigailėtų ir mane išgydytų. Besimelsdamas užmigau. Iš ryto pabudęs jaučiausi visiškai sveikas. Gydytojai labai stebėjosi, jie dar kartą patikrino mano širdį ir pasakė, kad ji visiškai sveika. Džiaugiausiu ir dėkojau Dievui, kad jis mane išgydė iš tos septynerius metus mane kankinusios ligos.

KITI NUOSTABŪS DALYKAI

Dabar noriu truputį pakalbėti apie kažkokį paslaptinę balsą, kuris, gresiant kokiam nors pavojui, kartais man pasako, kas reikia daryti. Tai nėra sąžinės balsas ar koks nors nujautimas, bet kažkas daugiau. Jis kažkaip netikėtai lyg iškyla man iš vidaus. Girdėdavau tą balsą nuo kūdikystės dienų, bet tada jis nebuvo toks aiškus.

Kartą pernaktį pas vieną ūkininką tris naktis, norėjau nakvoti ir ketvirtą, bet tas paslaptinis balsas man pasakė: "Daugiau čia nebenakvok!" Pataręs ūkininkui būti atsargiam, išvažiavau namo. Kitą dieną atvažiavusi to ūkininko žmona papasakojo, kad praėjusią naktį staiga juos užpuolę raudonieji partizanai ir ėmė pro langą granatą, kuri sproguo ir visiškai sudraskiusi tą sofą, ant kurios aš nakvočiau.

Karui siaučiant mūsų tėvynėje ir frontui šiek tiek atitolus nuo mano tėviškės, nutarėm su dviem draugais sugrįžti ir pasidairyti, kaip po mūsų atrodė mūsų gimtoji apylinkė. Pasiekėme vieškelį, einantį per mišką. Tada vėl tas balsas man pasakė: "Neik!" Tai išgirdęs, pasakiau draugams, kad yra pavojinga eiti per šį mišką, tačiau jie nekreipė dėmesio į mano perspėjimą ir užsispyrė būtinai eiti, nes norėjo aplankyti gimines, gyvenančius kitoje miško pusėje. Nenorėdamas likti vienas, ėjau su jais toliau. Mus pavijo važiuotas jaunuolis, kurio

paprastam pavėžėti. Mums bevažiuojant ir besikalbant, staiga iš krūmų iššoko apie dvidešimt rusų kareivių. Jie mus apsupo iš visų pusių ir, atstatę automatiškus šautuvus, pareikalavo sustoti. Paskui priėjo karininkas ir pradėjo klausinėti, iš kur esame, kur važiujame, ar nematėme vokiečių. Apklausinęjęs grįžo prie kareivių. Mano draugai buvo baisiai išsigandę, jog negalėjo net žodžio ištarti. Kareiviai reikalavo, kad karininkas mus iškratytų, nes jie įtarė, kad esame vokiečių šnipai arba banditai (partizanai). Tada karininkas priėjo prie manęs ir ištiesė ranką. Jau buvo bepaliečias kaip tik tą vietą, kur buvo paslėptas mano ginklas, bet tuo pat momentu mane užvaldė kažkoks nuostabus ir niekad nepatirtas ramybės jausmas. Jaučiau, kad esu Dievo globojamas, ir nieko blogo man negali atsitikti. Pažvelgiau karininkui tiesiai į akis, ir šis nuo to žvilgsnio lyg sustingo. Pastovėjo keletą sekundžių, ištiesęs ranką, ir paskui, nieko nesakęs, nuėjo prie kareivių. Tada kažkodėl mūsų arkliai pradėjo eiti, visai neraginami. Mes palikome besikeikiančius raudonarmiečius ir nuvažiavome toliau. Dėkoju Dievui už apsaugojimą mūsų gyvybių ir galvojau, kad tik beprotis gali sakyti, jog nėra Dievo ir stebuklų.

Kiek vėliau, keliaudami su draugais, buvome vokiečių sulaukyti ir uždaryti į stovyklą, bet čia vėl pasigirdo tas paslaptinis balsas: "Bėk iš čia!" Pagalvojau, kad neįmanoma iš čia pabėgti, nes stovykla buvo aptverta aukšta spygliuota vielų tvora, o prie vartų stovėjo sargybinis. Tačiau, pažvelgęs į vartus ir pamatęs, kad jie atkelti, pagalvojau, jog dabar yra gera proga pabėgti. Tuoj apie savo sumanymą pasakiau draugams, kurie taip pat buvo pasiryžę bėgti. Priėjome artyn prie vartų ir, kai sargybinis lyg tyčia stovėjo ilgesnį laiką nusisukęs, mes išėjome pro vartus nepastebėti. Paskui važiavome su draugais traukiniu. Stotyje traukiniui sustojus, vėl išgirdau tą balsą: "Išlipk!" Pasakiau draugui, kad noriu čia išlipti, nes manau, kad toliau važiuoti pavojinga, bet jis nesutiko išlipti ir prašė, kad pavažiautume iki kitos stoties.

Matydamas, kad jo neįtikinsiu, sutikau važiuoti toliau. Pavažiavus apie porą kilometrų, priėjo du gestapo agentai, patikrino mūsų dokumentus ir areštavo. Išvedę iš traukinio, pasodino į kalėjimą, iš kur po kelių savaičių perkėlė į koncentracijos stovyklą. Kartą, mums betaisant subombarduotus kelius, padangėje suūžė lėktuvai ir tuoj pradėjo kristi bombos. Bombardavimui pasibaigus, sėdėjau susitraukęs sniege, bet vėl išgirdau tą balsą: "Bėk iš čia!" Tuoj pašokau ir, kiek pabėgęs, atsiguliau į sniegą. Tada vėl sprogo bomba, ir iškilo aukštyn žemių ir ugnies stulpas kaip tik toje vietoje, iš kur aš pabėgau. Kaliniai stebėjosi ir klausinėjo, kodėl aš iš ten pabėgau, bet jiems nieko nesakiau, nes nenorėjau nei meluoti, nei sakyti tiesos.

Kai karui pasibaigus išėjau iš koncentracijos stovyklos, buvau labai silpnas. Kūnas vėl buvo apaugęs votimis. Kartą, eidamas Vokietijoje per mišką, pastebėjau iš kalno tekančią vandenį. Vėl tas balsas man pasakė, kad jame išsimaudyčiau. Aš išsimaudžiau, ir tuoj po to votys išgijo.

Atvykęs į šį kraštą, tuoj pradėjau dirbti. Po penkerių metų vėl atsirado kūne tos baisios votys. Vieną sekmadienį negalėjau nueiti į bažnyčią, nes visas veidas buvo sutinęs ir apaugęs votimis. Pagalvojau, kad reikia bent namie truputį pasimelsti. Atsiklaupiau ir pradėjau maždaug taip melstis: "Dieve, išgydyk tas baisias votis, nes dėl jų negaliu sekmadieniais nueiti į bažnyčią. Jeigu nori, tai siųsk man kitokią kančią". Po to atsiguliau ir užmigau. Pabudęs apie trečią valandą po pietų, pamačiau pro langą kažkokią nepaprastą šviesą ant medžio, esančio netoli lango. Pamirksėjau keletą kartų, nes maniau, kad tai yra haliucinacinio pobūdžio reiškiny, tačiau tas vaizdas nesikeitė ir tik po keletos minučių išnyko. Šis įvykis mane labai sukrėtė ir tada pasijutau taip lengvas, tartum neturėčiau kūno. Kitą dieną nusilaužiau nuo to medžio šakelę ir su ja paliečiau ant veido augančias votis. Galvojau, kad jei votys išnyks ir daugiau nebeaugs, tai tas įvykis yra iš Dievo. Ir vėl pajutau tą paslaptinę balsą, kad

votys daugiau nebeaugs. Taip iš tikrųjų ir buvo.

Bet už tai Dievas man paskyrė kitą dar didesnę kančią. Tuoj pajutau baisius skausmus visame kūne. Netrukus kairiajame šone atsirado labai skaudi žaizda, kuri užgydavo, bet po kurio laiko ir vėl atsirasdavo. Kai aš mąstydavau ir melddavausi, pajusdavau kaktoje aštrius skausmus, tartum kas adatomis durty. Kartais išsiverždavo net kraujo lašai. Atsiverdavo net ir žaizdos kaktoje, kurios užgydavo, bet paskui vėl atsinaujindavo.

Turiu prisipažinti, kad pavydo, keršto ir neapykantos aš niekad neturėjau, tik dažnai pritrūkdavo kantrybės. Be to, buvau įpratęs ir nusikeikti dėl menkų dalykų. Po to regėjimo pasidariau nepaprastai kantrus ir net nebeprašiau Dievą, kad mane išgydytų arba sumažintų kančias, priešingai, prašiau, kad leistų dar daugiau kentėti, nes buvau tikras, kad Dievas nori, jog aš kentėčiau už savo ir kitų nuodėmes. Nustojau keikti ir pykti, atsirado didelė meilė Dievui ir žmonėms, ypač vargšams. Pasidariau visiškai naujas žmogus. Nebesirūpinau, ką rytoj valgysiu ar gersiu, nes buvau įsitikinęs, kad Dievas duos, ko man reikia.

Pradėjau kartais net nujausti, kas kitoms atsitiks. Kartą parke susitikau tris lietuvius. Vienas jų paklausė, kodėl aš apsilikęs švarku vasaros metu. Atsakiau, kad nesijaučiu stiprus, kad šiandien vienmarškiniam būtų per šalta. Tada jis, lyg pasijuokdamas iš manęs, pasakė: "Tu sergi, kaip boba". "Nors ir sergu, bet dar ilgai gyvensiu, o Tamsta tuoj susirgsi ir mirsi". Iš tikrųjų, po to pasikalbėjimo tas vyras tuoj susirgo ir po poros dienų mirė.

Kartąėjau aplankyti ligonio. Priėjus ligoninės laiptus, tas man gerai žinomas balsas pasakė: "Jis mirs Didįjį penktadienį". Iki to laiko buvo dar trys mėnesiai, tačiau, atėjus Didžiajam penktadieniui, tas žmogus mirė.

Štai vėl kitas įdomus atsitikimas. Vieną žiemą labai sunkiai sirgau. Po to į galvą įsimetė svaigulys, kuris vargino mane net trejetą metų. Kartą, sėdėdamas parke ant



kalba

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

DAR VIS TURIME VILTIES...

Praejusį kartą rašėme, kad vis dėlto dar turime vilties, kad mūsų rašytojai ir laikraštininkai atkreips dėmesį į kai kurias nuolat jų kartojamas kalbos klaidas, apie kurias jau esame rašę šiame skyriuje. Ten pakartojome pačias pagrindines klaidas, stambiomis raidėmis išspausdinome kai kuriuos tikrai nevartotinus žodžius ir posakius.

Šiame numeryje tęsiame tą pradėtą darbą.

suoliuko, paklausiau Dievą: "Viešpatie, ką aš turiu daryti, kad galėčiau nusikratyti tą įkyrų svaigulį?" Išgirdau tą balsą, kad eičiau tuoj namo ir gerčiau daug vandens. Išgėrus kelis stiklus, svaigulys tuoj dingo ir niekad nepasikartojo.

Kartą, man besimeldžiant bažnyčioje, tas paslaptingas balsas pasakė: "Melskis už Staliną!" Labai nustebau ir galvojau, kaipgi galiu melstis už tą žmogų, kuris nužudė mano brolius, pavergė tėvynę ir išnaikino tūkstančius tautiečių. Bet paskui karštai pasimeldžiau ir viską pavedžiau Dievo valiai. Po trijų dienų vėl tas balsas pranešė, kad Stalinas miręs. Apie tai pasakiau draugams, bet jie nenorėjo tikėti. Po savaitės buvo viešai paskelbta apie Stalino mirtį.

TAMPRUS. Šis žodis yra susijęs su veiksmazodžiu *tempti*. Jis reiškia *atsparus, stangus, elastingas*. Šis žodis netinka tokiuose sakiniuose: *Tarp jų šeimos narių yra labai tamprūs (= glaudūs) ryšiai. Amerika ir Kanada labai tampriai (= glaudžiai, artimai) bendradarbiauja.*

NEDATEKLIUS, NEDASAKYTI, NEDAEITI. Šie veiksmazodžiai yra nevartotini, nes jų priešdėlis *da* yra ne lietuviškas, o slaviškas. *Nedateklus = nepriteklus; neda-*

Čia aš paminėjau tik dalį būdingesnių atsitikimų bei pergyvenimų, kurie, mano manymu, yra susieti su religija. Dėl vietos stokos negalėjau paminėti kitų gana įdomių dalykų, pvz. kai aš pamatau žmogų, užsigavusį kurią nors savo kūno dalį, ir man pradeda tą kūno dalį skaudėti. Visi tie dalykai mane visiškai įtikino, kad Dievas nėra miręs. Žmonėms, kuriems Dievas yra miręs, religija nebeturi jokios reikšmės. Daugumas jų paskendę keršte, mele, pavyde, gobšume ir kitose ydose. Deja, šandien tokie žmonės valdo pasaulį. Gal dėl to pasaulis šandien tiek daug kenčia. Tikiu, kad kada nors pradės pasaulį valdyti tokie žmonės, kurių širdyje gyvena Dievas. Aš, būdamas religingas žmogus, to labiausiai ir laikiu.

sakyti = nepasakyti iki galo, ši tą nutylėti; nedaeiti = neprieiti ir t. t.

SEKANTIS. J. Jablonskis taisydavo poksius: *sekantį kartą, sekančią dieną, sekančiais metais.* Vietoje sekančio jis siūlė šiais atvejais vartoti *ateinančią* arba *kitą*. Daugumas kalbininkų dabar jau leidžia čia vartoti ir *sekantį*. Vis dėlto yra atvejų, kur joks kalbininkas neleis vartoti *sekančio*. Kartais gali pamatyti mūsų spaudoje tokių sakinių: *Valdybos nariai pareigomis pasiskirstė sekančiais.* Pas mus buvo atėję *sekantys* asmenys. Buvo paskirta *sekančios* sudėties komisija. Šie sakiniai yra nevertotini, juos galima taip pataisyti: *Valdybos nariai taip pasiskirstė pareigomis. Pas mus buvo atėję šie asmenys. Buvo paskirta tokios sudėties komisija.*

SAVISTOVUS yra nevertotinas žodis, jo vieton reikia sakyti *savarankiškas*.

PILNAI. Šis žodis dažnai neteisingai vartojamas vietoj *visai, visiškai*, pvz.: *Juo galima pilnai (= visai, visiškai) pasitikėti. Jis jau yra pilnai (= visai, visiškai) subrendęs.*

RADIO ar RADIJAS? Kai šis žodis vartojamas *savarankiškai*, nesujungtas su kitu, tai sakoma *radijas*, pvz. *aš klausau radijo, girdėjau per radiją*, bet kai jis yra tik pirmasis sudurtinio žodžio dėmuo, tai sakoma *radio*, pvz. *radioaktyvumas, radiofizika, radiochemija* ir pan.

ŽINOTI. Šis žodis kai kurių yra klaidinčiai vartojamas vietoj *mokėti* arba *pažinti*. Štai keli pavyzdžiai: *Jisai žinojo (= mokėjo) penkias kalbas. Aš jį labai gerai žinau (= pažįstu). Mokinys nežinojo (= nemokėjo) pamokos.* Minėtais atvejais jokia būdu negalima vartoti žodžio *žinoti*, nes jis vartojamas tik tada, kai žinoma apie kokį nors įvykį, apie jo buvimą, pvz.: *Aš žinau, kad jis moka penkias kalbas. Tu žinai, kad aš jį pažįstu. Mokytojas žinojo, kad mokinys nemokėjo pamokos.*

LAI DOTUVĖS. Šis žodis labai dažnai vartojamas, ypač radijo mirties pranešimuose, bet kaip keistai ir neteisingai jis kirčiuojamas! Vieni pranešėjai jį kirčiuoja antrame skiemenyje, kiti trečiame ir t. t., bet jis visuose linksniuose, be jokios išim-

ties, kirčiuojamas pirmame skiemenyje (dešininis kirtis, tvirtapradė priegaidė). Tad išmokime pagaliau šį taip paprastai kirčiuojamą žodį teisingai tarti!

TIKSLU. Kartais tenka išgirsti ar spaudoje skaityti tokius sakinius: *Jis tai pasakė tikslu mane ižėisti. Jis keliauja tikslu geriau pažinti savo šalį.* Tai yra labai gremėzdiki sakiniai. Čia to "tikslu" visai nereikia. Minėtuosius sakinius taip būtų galima pataisyti: *Jis tai pasakė, norėdamas mane ižėisti (arba: kad mane ižėistų). Jis keliauja, norėdamas geriau pažinti savo šalį (arba: kad geriau pažintų savo šalį).*

APYSTOVOS. Tai yra pažodinis vertinys iš rusų kalbos. Vietoj jo mes turime grynai lietuvišką žodį *aplinkybės*.

NUDUOTI. Tai vertinys iš lenkų kalbos (udać). Vietoj jo mes galime vartoti *dėtis, apsimesti*. Tad *nuduoti* neteisingai pavartotas tokiuose sakiniuose: *Jis nuduoda to nežinąs. Vaikas nuduoda ligonį.* Juos galima taip pataisyti: *Jis dedasi (arba: apsimeta) to nežinąs. Vaikas apsimeta ligoniu.*

DIENOTVARKĖ. Šis žodis dažnai yra susirinkimuose vartojamas vietoj *darbotvarkės*. *Dienotvarkė* reikštų visos dienos tvarką, o kai kalbama tik apie kelių valandų susirinkimą, tai vartotinas žodis *darbotvarkė*.

NETEISINGAS VIETININKO VARTOJIMAS. Labai esame įpratę vartoti vietininko linksnį ten, kur jis visai netinka. Štai keli dažnai spaudoje užtinkami pavyzdžiai: *Solistė pasirodė scenoje visoje savo didybėje. Rašinys parašytas gražiame stiliuje. Ši knyga yra išėjusi anglų kalboje. Linkiu daug laimės naujuose metuose. Melsk už mus, nusidėjėlius, dabar ir mūsų mirties valandoje. Vakaras praėjo liūdesio ženkle. Čia vietininkai yra panaudoti, nusižiūrėjus į svetimų kalbų sakinių konstrukcijas, daug lietuviškiau šie sakiniai skambėtų, taip juos parašius: *Solistė pasirodė scenoje visa savo didybe. Rašinys parašytas gražiu stiliumi. Ši knyga yra išėjusi anglų kalba. Linkiu daug laimės naujaisiais metais. Melsk už mus, nusidėjėlius, dabar ir mūsų mirties valandą. Vakaras praėjo labai liūdnai.**



DAUGTAŠKIS TIES ABORTAIS IR GIMIMŲ KONTROLE

AL. GIMANTAS

Prieš kiek laiko šiame ir kituose leidiniuose teko pasisakyti prieš negimusiujų gyvybių žudymą. Neilgai trukus, atėjo ir pirmieji gana trankios reakcijos atgarsiai. Kad ir kaip atrodytų keista, neteko susilaukti bent vienos vienintelės nuomonės už, visi pasisakė prieš, t. y. už visišką abortų pateisinimą, esant tam tikroms aplinkybėms.

Kai kurie pasisakymai buvo triuškinančiai drastiški ir atviri. Vienas taip rašė: "Jei Paties nepilnametė dukra nešiotų povainikį, įdomu, kaip tada šnekėtum apie abortus?" Kitas taip pasisakė: "Nekalbėkim apie aplinkybes, bet nagrinėkim faktus. Štai, sakykim, Tavo šeimoje kokia paauglė belaukianti juodo kūdikio. Kaip tada elgtumeis?"

Tai, žinoma, labai kraštutiniai ir iš dalies bekompromisinių atvejai, dar kartą rodą, kokia gili ir plati yra ta problema. Tai žmogiškosios tragedijos atvejis, jokių būdu negalimas išspręsti keliais plunksnos brūžiais arba ir dešimtimis straipsnių, graudinimų, grasinimų ar moralizavimų. Gyvenant laikais, kai išvis bandoma nepaisyti moralės normų ir įstatymų, net kai tie įstatymai bandomi švelninti, lengvinti ar visiškai keisti, atleidžiant beveik visus varžtus, aišku, pasimetimas ir disorientacija sumai-

šo priimtas ir nusistovėjęs žmogiškąsias vertybes. Dėl to daugelis, ypač jaunesnioji karta, stokoja pavyzdžių bei principinių nuostatų tąsos ir pradeda nebejausti realaus pagrindo po kojomis.

Katalikų Bažnyčioje abortų atveju dviejų nuomonių, atrodo, nėra, neskaitant vienos kitos išimties, kur neaiškiai formuluotomis nuomonėmis įnešama šiek tiek maištaies. Bet toks svarbus reikalas kaip gimimų kontrolė, turįs tiesioginį ir neatskiriamą ryšį su abortais (kalbant apie vedusiųjų gyvenimą), dabar yra patekęs į tokią painiavą, kad eiliniam žmogui yra beveik neįmanoma susigaudyti ir pasidaryti aiškias išvadas. Galima teigti, kad, ieškant nurodymų gimimų kontrolės reikalu, vienoks atsakymas bus duotas vienoje vyskupijoje ar parapijoje, kitoks — kitoje. Panašiai yra ir su katalikiškosios spaudos balsais. Atsakymai priklausys nuo to, kas rašo ir kas leidžia bei redaguoja vieną ar kitą leidinį. Tai tikrai kebli padėtis, kai pradedi nebetikėti, kad du ir du yra keturi. O bent iki šiol tai žinojai ir tikėjai.

Pagerėjimo ir moralinių įsitikinimų tvirtėjimo dar sunku greitai tikėtis. Pragiedručiai dar labai neryškūs ir sunkiai įžiūrimi. Visiems kratantis bet kokių varžtų, venojant išipareigojimų, jau nekalbant apie

auką ir jos prasmę, ir teieškant švelninančių bei pateisinančių aplinkybių, sąžinė nuteikiama taip, kad ir blogis pradeda nebeatrodyti blogu. Nesijaučiant geresniu už kitus, ir į tą sarkastišką kritiko pastabą "ką tu darytum, jei tavo dukra..." nesijauti pakankamai tvirtas atsakyti.

Redakcijos prierašas. Nemanome, kad autorių, gana aiškiai praeityje pasisakiusių abortų klausimu, būtų taip paveikusios tos minėtos kritikų pastabos, kad jis jaustųsi visiškai susimaišęs ir pradeda abejoti savo pirmiau vartotų argumentų teisingumu. Matyt, jo čia tik norėta paryškinti, kad klausimas nėra toks paprastas, kaip gali daugeliui, į jį neįsigilinus, atrodyti. Tačiau tie kritikų argumentai "ad hominem", tie jų retoriški klausimai neturėtų sukelti abejonių abortą smerkiančių argumentų galiojimu ir stiprumu.

Kai kurie labai jaudinasi ir laiko didžiausia šeimos gėda bei tragedija, jeigu dukra išteka už svetimtaučio, ypač kitos rasės asmens. Tad ir čia tie kritikai galėtų pateikti tokį retorišką klausimą: "Ką tu darytum, jei tavo dukra ištekėtų už juoduko?" Ir koks galėtų būti atsakymas? Argi bet koks protingas žmogus galėtų atsakyti, kad verčiau tą juoduką, progai pasitaikius, prieš vestuves nušauti? Jeigu tavo sūnus ar dukra padarė klaidą, tai turi priimti ir visas pasekmes. Žmogaus žudyti negalima, o juk abortas yra žmogaus, nors ir negimusio, žudymas. Štai Niujorke, įvedus įstatymą, kad galima padaryti abortą iki šešto mėnesio, daktarai ir gailestingosios seserys pasakoja, kad kartais išimtas kūdikis ne tik juda, bet ir verkia, tačiau jo niekas nepasigaili ir žiauriai nužudo. Per vienerius metus Niujorke tokiu būdu yra išžudyta daugiau kūdikių, negu per visą Vietnamo karą žuvusių karių. Prieš Vietnamo karą būriai amerikiečių protestuoja, ruošdami eisenas su taikos plakatais, bet ar jie tokias pat eisenas organizuoja prieš tuos Niujorko ligoninių žmogžudžius?

Katalikų Bažnyčioje šiuo klausimu dviejų nuomonių nėra ir negali būti. Ji niekad

neleis žudyti kūdikio tik dėl to, kad šeimai nepatogu jį priimti. Gimimų kontrolės klausimas yra visai kitokios rūšies, jis tiesioginio ryšio su abortu neturi. Nors ir čia Bažnyčia savo nuomonę yra pakartotinai pasakiusi, bet vis dėlto čia kazuistika yra daug komplikuočiau ir neaiškesnė. Ne visų teologų nuomonė čia yra vienoda, tad kartais, kai eina kalba apie konkrečius atvejus, vienas kunigas gali patarti vienaip, kitas šiek tiek kitaip. Turint visuomet prieš akis Bažnyčios paskelbtus nuostatus, kartais konkrečiais ir ypatingais atvejais galutinį atsakymą gali duoti tik žmogaus sąžinė, jeigu ji kai kurių aplinkybių nėra sugadinta ar iškreipta. Doktrina apie sąžinės laisvę yra gana komplikuočiau. Apie tai kada nors teks plačiau pakalbėti.

VEDĖS VYRAS IR IŠTEKĖJUSI MOTERIS

J. VENCKUS, S. J.

Gal niekad apie žmogų tiek daug nezužinai, negu tada, kai išgirsti šiuos žodžius: "Esu vedęs". Tada sužinai, kad jis turi žmoną, vaikus, šeimą, kurią turi išlaikyti. Moterystė yra "full time job". Yra didelė atsakomybė turėti šeimą, bet kartu ir didelis paties asmens auklėjimasis: reikia paklusti žmonai, reikia laiku pareiti namo pietums ir vakarieni, savaitgalį reikia kur nors išvežti žmoną ir vaikus. Jeigu neprisi-taikysi prie šeimos gyvenimo, tai ją sugriausi ir būsi nelaimingas. Šeima yra šventykla ir mokykla, kur išmoksti ir mylėti, ir pakentėti, ir pasišvęsti, o paskui ateis ir atlyginimas, ir laimė. Šeima yra altorius, ant kurio sudedi savo maldas, aukas, pasišventimą.

Kai mokiniai paklausdavo Sokratą, ar verta vesti, jis atsakydavo: "Būtinai veskite — jeigu gausi gerą žmoną, būsi tikrai laimingas, bet jeigu blogą, tai tapsi moks-

lininku ir filosofu". Jis pats buvo gavęs blogą, žmoną, užtai tapo filosofu. Jo žmona buvo Ksantipė. Šis vardas tapo piktos, kerštingos ir užsispyrusios moters simboliu. Dar gerai, kad Sokratas, turėdamas blogą žmoną, tapo filosofu, bet kiti tokiais atvejais tampa girtuokliais ir valkatomis.

KUNIGYSTĖ IR MOTERYSTĖ

Šie du luomai yra labai ryškūs. Juose reikia pasilikti iki mirties. Ilgainiui juose susikuria labai ryškūs tipai su geromis ir blogomis savybėmis. Kunigo luomas labai panašus į gydytojo. Kunigui dažnai prikiša, kad jis per mažai rūpinasi žmonių vargais, kad per mažai teikia paguodos patekusiam į nelaimę. Dažnai atsitinka, kad koks nors jaunas žmogus, pvz. studentas, ateina pas kunigą arba pas gydytoją prašyti materialinės pagalbos, nes jis užsikrėtęs venerine liga arba jo draugė tapusi nėščia, o jis pinigų šiems tikslams neturįs. Be abejo, padėtis yra liūdna, bet jeigu kunigas ar daktaras šiems problemoms išspręsti turėtų leisti pinigus iš savo kišenės, tai turėtų būti milijonierius, bet ir tie milijonai gal greitai išsektų, nes tokių nelaimingų atvejų yra labai daug. Kai pamokslų ar paskaitų metu apie tai kalbame, tai tie jaunuoliai nekreipia jokio dėmesio, o kai nepakludami protingiems perspėjimams patenka į tragišką padėtį, tai iš kunigo ar daktaro laukia tikrų stebuklų. Kai dėl vieno ar kito šeimos nario sugriūva šeima, tai vyras, atėjęs pas kunigą ar pas psichologą, prašo pasakyti smarkų pamokslą žmonai, o žmona — vyrui. Bet jiems geriausias pamokslas ar patarimas būtų šis anglų priežodis: "Irk pats savo gyvenimo laivelį ir pats pūsk į savo dūdą". Jeigu pats nesistengsi sau padėti, tai ir kitų pastangos nieko nepadės.

O kokie yra skirtumai tarp kunigystės ir moterystės? Pirmasis skirtumas: į kunigystę paprastai netraukia kokia nors aistra, kaip dažnai atsitinka, kuriant šeimą. Jeigu jaunas vyras, rinkdamasis sau žmoną, bent tiek apsigalvotų, kiek jis galvoja, pirkdamas naują automobilį, tai moterystės tikrai būtų pastovesnės ir laimingesnės. Kitas

skirtumas: tiesa, kad kunigystė, kaip ir moterystė, yra sakramentas, bet, bent dabar, lengviau Bažnyčia atleidžia iš kunigystės, negu iš moterystės. Bažnyčia mano neturinti teisės nutraukti moterystės ryšio, nes Kristus yra pasakęs: "Ką Dievas sujungė, žmogus teneišskiria". Mes galvojame, kad šiandien Anglija būtų labai gražus katalikiškas kraštas, jei popiežius būtų leidęs skirtis Henrikui VIII, bet jis į karaliaus prašymą atsakė: "Negaliu".

KO MOTERIS LAUKIA IŠ VYRO?

Kartą vienoje Montevideo bažnyčioje sakiau pamokslą apie šeimą. Aiškinau, kad svarbiausioji dorybė vedusiųjų gyvenime yra mandagumas. Kai pasakiau, kad vyras turėtų stengtis bent tiek parodyti mandagumo savo žmonai, kiek jis jo rodo savo tarnaitėi, tai karštieji urugvajiečiai pradėjo ploti. Juk žmona yra moteris, o kiekviena moteris laukia iš vyro, kad jis būtų džentelmenas. Ispanai savo žmoną vadina "mano ponija". Jeigu žmona tavo namuose bus karalienė, tai tu būsi karalius, jeigu ji bus princesė, tai tu būsi princas, bet jeigu tu iš jos padarysi vergę, tai tik vergę ir teturėsi.

Kitas labai svarbus dalykas moterystėje — tai nebūti ironišku, nesityčioti iš žmonos ir jos nepajuokti, ypač prie svetimų žmonių. Yra vyrų, kurie mėgsta labai pigiai filosofuoti apie moteris ir juoktis iš jų silpnybių. Tačiau reikėtų prisiminti, kad ir vyrai turi įvairių silpnybių, o moteris turi tokių dorybių, kokių dažnai vyrams trūksta.

Moterį labai kankina vienišumas. Vyras turėtų tai žinoti. Moteriai labai patinka, jeigu vyras laikas nuo laiko jai paskambina iš darbo; praneša, jeigu vėliau grįš; paklausia, kaip jai sekasi namie. Kartą jauna mergaitė paklausė savo ištekejusių draugę, koks yra skirtumas prieš ištekant ir ištekejus. Toji atsakė: "Skirtumas nėra didelis — prieš ištekant, jis išeidavo po dvyliktos nakties, o dabar jis grįžta po dvyliktos". Kartą pastebėjau, kad viena ponija vis mėgdavo užsidėti gintarinius karolius. Tie karoliai nebuvo labai brangūs, bet jai jie buvo labai brangūs ir mieli, nes juos dovanojo vy-

ras už trečią vaiką. Čia labai tinka rusų posakis: "Man nesvarbu, kiek kainuoja dovana, bet man brangi tavo meilė". Vienas berniukas norėjo savo mergaitei nupirkti dovaną, bet nežinojo, kas jai patiktų. Pardavėja jį paklausė, ar mergaitė jį tikrai myli. Kai berniukas patvirtino, tada pardavėja atsakė: "Žinok, kad mergaitei iš mylimo berniuko rankos yra labai brangi net paprasta pievos gėlė".

ESU IŠTEKĖJUSI MOTERIS

Tikrai bus įdomu ir naudinga daugeliui paskaityti šį ištėkėjusios moters pasipaskojimą.

"Buvau jauna mergaitė. Lankiau mokyklą. Nugirsdavau, kaip berniukai tarp savęs kalbėdavosi, jog aš esanti graži. Už tai, žinoma, nepykau, bet nedaug į tai kreipiau dėmesio. Tik prisimenu, kad mamytė vis sakydavo, jog nereikia lengvai tikėti šelmiui bernužėliui. Mokiausi neblogai. Tėvelis mane beveik garbino ir vis ragindavo išmolti skambinti pianinu ir liepė mokytiis svetimų kalbų. Žadėjo mane išleisti pavažinėti po Prancūziją, Ispaniją ir Italiją. Bet kiek tada buvau pramokusi, dabar beveik viską užmiršau, tepasiliko tik vienas kitas paprastas išsireiškimas. Labai mėgau šokti ir šokdavau su visais berniukais, kurie tik mane pakviesdavo. Vieni būdavo meilesni, kiti tik šiaip sau, bet mes, mergaitės, niekad nevengdavome berniukų draugysčių. Kartą susirinkome pamiškėje. Pirmą kartą pamačiau, kad berniukai pradėjo rūkyti kažkokias aromatiškas cigaretes, lyg norėdami uodus nubaidyti. Ir man padavė patraukti. Vėliau sužinojau, kad tai buvo marijuana. Nuėjusi pas vieną jėzuitą išpažinties, pasisakiau, kad rūkiau narkotikus. Jis man patarė nekvailioti, nes kas rūko narkotikus, nedaug tėra vertas. Daugiau jau jų nebeėmiau. Vienas berniukas pradėjo mane dažniau kviesti pašokti. Pirmą kartą parvedęs mane namo, norėjo mane pabučiuoti, bet aš atsikalbinėjau. Sakiau, kad mamytė to nenorinti. Bet jis atsakė:

— Birute, aš ne tavo mamytę, bet tave noriu pabučiuoti!

Tą berniuką aš tikrai pamilau ir žinojau, kad jis mane taip pat myli. Kartą jis sakė, kad mane mylįs, kaip dangaus žvaigždes, kaip lauko gėles, ir dar kitokių dalykų pripasakojo, kurių nė neatsimenu. Tik atsimenu, kad tai buvo gražus pavasario vakaras su mėnuliu danguje. Atsimenu, kad jį paklausiau, ar iš tokios meilės galėtų ir mirti dėl manęs. Jis atsakė:

— Ne, Birute.

— Tai tu manęs nemyli, — užsigavusi pasakiau.

— Ne, Birute, — kalbėjo jis, — negalėčiau mirti dėl tavęs, nes mano meilė tau yra nemirtinga!

Mylėjomės taip, kaip Romeo ir Julija arba kaip Tristanas ir Izolda. Baigėsi metai, baigėme ir mokyklą. Po išleidimo iškilmų atsisveikinome ir pasižadėjome vienas kitą amžinai mylėti. Aš grįžau namo. Jis išvažiavo kažkur toli į vakarus studijuoti. Šiek tiek susirašinėjom. Pagaliau laiška pradėjo retėti. Išgirdau, kad jis jau vaikščioja su kita mergaite. Kodėl tie berniukai tokie neištikimi? Kodėl Dievas juos tokius sutvėrė? O gal Dievas jų tokių netvėrė, gal jie patys tokie pasidarė, o gal mergaitės yra tokios, kad viena paveržia berniuką nuo kitos?

Atsirado kitas vyriškis. Girdėjau, kad yra turtingas, turi gerą vietą, gerai uždirba. Nei jis buvo Romeo, nei aš Julija, bet, šiek tiek padraugavus, jis pasisiūlė vesti, ir aš sutikau. Motina mane ramino, sakydama, kad taip atsitinka labai dažnai — ne visuomet mergaitė išteka už savo pirmosios meilės. Mamytė man davė įvairių patarimų, ką aš turinti daryti, kad vyras mane mylėtų. Ji sakė, kad, jeigu vyras mane mylės, tai aš būsiu laiminga. Bet man buvo neaišku, kaip aš galiu įsakyti, kad vyras mane mylėtų, tai priklauso nuo jo. Aš nežinau, ar visi vyrai yra tokie, kaip manasis. Jis yra toks, kaip toje dainoje — kada noriu, myliu, kada noriu — ne. Moterystės pradžioje viskas buvo nauja. Aš tik gailėjais, kad neklausiau mamytės ir neišmokau geriau virti. Vyras nupirko virimo knygą. Ak, ta virimo knyga! Manau, kad daugiau

kiaušinių supyliu ant tos knygos, negu ant keptuvės. Pirkome baldus. Man patiko, kad vyras paliko pasirinkti baldų rūšį mano skoniui. Kambariai atrodė labai estetiški, vyrui tai patiko. Mano vyras kolegijoje buvo didelis sporto mėgėjas. Tada man tai patiko, bet kai dabar, gimus pirmajam vaikui, jis laksto su savo draugais po sporto aikštes ir valandų valandas namie žiūri sporto programas televizijoje, numetęs nešvarius batus ir kojines ant švaidžių kilimų, tai man nepatinka. Taip pat labai godžiai žiūri į tas televizijos programas, kur yra daug gražių merginų. Kartais net išgirstu, kaip jis stebisi kai kuriomis jų kūno dalimis. Tada man atrodo, kad jis mane užmiršo, kad jis manęs neįvertina, kad jis žavisi tik kitomis.

Prisipažįstu, kad ir aš esu padariusi klaidų. Kartą paskambino man vienas vyriškis. Tai buvo mano pirmojo mylimojo balsas. Jis, važiuodamas kažkur tarnybos reikalais, sustojęs čia ir labai norįs mane pamatyti. Pasiūlė susitikti viename restorane. Mane tas balsas ir seni jaunystės prisiminimai, kaip magnetas traukė. Nuėjau. Susitikome. Kaip buvo gražu! Jis puikus vyras, turtingas, vaišingas. Kalbėjome ir kalbėjome, atrodė, kad kalboms nė galo nėra. Jau buvo vėloka. Maloniai atsisveikinome, pasibučiavome ir net "una furtiva lacrima" nuriedėjo. Parėjau namo. Vyras šaltai paklausė, kur buvusi. Pasakiau, kad buvau parapijos salėje lošti bingo. Pamačiau, kad jis buvo nepatenkintas. Vėliau žmonių liežuviai pranešė, kad mane matė restorane. Mano vyras kariškis, bet geras katalikas, šeimoje net vyskupą dėdę turįs, labai išėlo ir pasakė, kad jei nebūtų katalikas, tai pavartotų revolverį. Nuėjo pas vieną jėzuitą, pas kurį, dar gimnazistu būdamas, buvo atlikęs rekolekcijas. Jėzuitas paprašęs, kad ir aš ateičiau. Kunigas pasakė, kad aš labai kvailai pasielgusi. Aiškino, kad reikėjo tai pasakyti vyrui, pakviesti tą seną mokyklos draugą pas save, drauge pavakarieniauti ir pasikalbėti. Ir aš supratau, kad kvailai pasielgiau. Iš vyro galima visko gauti, tik reikia paprašyti. Aš labai norėjau turėti

kailių paltą. Prašydavau ir prašydavau, kol pagaliau nupirko.

Dar pastebėjau, kad vyrui patinka, jeigu gražiau pasirėdau. Jis tada į kitas mažiau žiūri. Man bedirbant įstaigoje, vienas vyras pradėjo mane labai vilioti. Pasklido ir kalbos, plepalai. Jis pradėjo kitiems girtis, kad jau mane suviliojęs. Įpykusi jį pavadiniau niekšu ir pasakiau, kad savo purviniais batais nemindžiotų mano širdies. Aš esu ištekėjusi moteris ir noriu tokia pasilikti iki gyvos galvos".

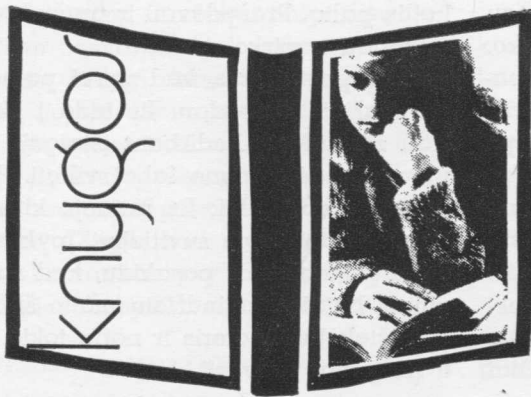
GYVENIMO FAKTŲ MOZAIKA

● Apskaičiuojama, kad JAV kasmet sudaužoma 960 milijonų lėkščių ir stiklinių. Jų kaina — 720 milijonų dolerių. Kiekviena amerikiečių šeima vidutiniškai per metus sudaužo 24 lėkštes ar stiklines. Išmokdami daugiau dėmesio kreipti į mažmožius, galėtume išvengti daug stambių nuostolių.

● Niujorko telefonų bendrovė paskelbė tokius patarimus kalbantiems telefonu: rodyk kitam dėmesį; asmuo, ku kuriuo kalbi, bus dėkingas, jei būsi su juo mandagus; vartok žodžius "prašau, ačiū, malonu"; šypsokis kalbėdamas, nes tai atsilieps ir balse; vaizduokis asmenį, su kuriuo kalbi, kad jaustumėis kalbąs su asmeniu, o ne su telefono rageliu; jeigu jūsų balsas bus šiltas, mandagus, taktiškas, tai su jumis kalbantysis jaus malonumą.

● Vienas golfo žaidėjas net keturis kamuoliukus vieną po kito paskandino vandenyje. Jis taip supyko, kad sumetė į vandenį golfo lazdas ir vežimėlį. Po valandėlės draugai pamatė jį brendantį į vandenį ir džiaugėsi, kad jis apsigalvojo. Tačiau jis tik ištraukė maišą su lazdomis, atidarė kišenėlę, išsiėmė automobilio raktus ir maišą įmetė dar giliau į vandenį. Ką jis nubaudė savo nesuvaldomu pykčiu?

Parinko J. PRUNSKIS



SIMBOLIAI AR ŽMONĖS?

(Kalbant apie A. Kairio "Ištikimąją žolę")

NIJOLĖ JANKUTĖ

Simbolika — kietas riešutas. Ne visiems autoriams ji lengvai pasiduoda, o simboliškai parašytas romanas ne visada pavyksta. Jei tie simboliai per komplikuoti — suprantami tik jų autoriui, jei gyvenimo šaltiniai gerai nuzulinti ir jų reikšmė skaitytojui žinoma, kaip atvirukas su raudona širdimi Valentino dieną, simboliai palieka simboliškai, deja, irgi tik autoriui. Pastarojo simbolizmo neišvengė nė A. Kairio "Ištikimosios žolės" romanas, apimęs skaudžiuosius 1940-44-ųjų metų įvykius.

Apie šį lietuviams tragišką laikotarpį romanų turime daug. Tačiau kiekybė nedžiugina, kai kokybė menka. Po V. Ramono "Kryžių", po M. Katiliškio "Išėjusiems negrįžti", B. Pūkelevičiūtės "Aštuonių lapų" ir A. Barono "Trečiosios moters", 1940-44-ųjų metų laikotarpiui, atrodo, vis dar pašykštima literatūriško tvirto žodžio. O tokio žodžio verktinai reikia, nes mūsų jaunoji karta, iš Lietuvos išnešta ant mamos rankų arba gimusi čia, komunizmo nepažįsta net teorijoje, nekalbant jau apie praktiką. Gi įvykiai, kurių jie neatsimena, tėvų lūpose skamba nusibodusia pasaka.

Gaila, bet "Ištikimoji žolė", rašyta, be abejo, su geriausiomis intencijomis ir nuo-

širdumu, nepapildo mūsų romanų lentynos gyvąja knyga, kuri skaitoma daugelį kartų, kuri verčia susimąstyti ir giliai pajusti ten pavaizduoto laikotarpio pulsą.

"Ištikimoji žolė" šneka prakalbiniais simboliškai, krėviškos poringės tonu. "Didelis buvo Tylėnų kaimas ir turtingas. Gyveno ten žmonės darbštūs, stiprūs ir drąsūs, nepavaduojami pavyzdžiai didvyrių legendoms kurti (8 psl.). Iš tenai ėjo tasai užmigti neleidžiąs balsas, sakytum pačios jaunystės šauksmas, žaisdamas vėjyje, pasisupdamas medžių šakose"... (24 psl.). Deja, tik Krėvei toks tonas ir tinka.

"Ištikimosios žolės" autorius mėgsta simboliką: Monikos Gintautienės žemę iš rytų supa Juozo Norodovo ūkis, o iš vakarų — Adolfo Langės. Kaimynas iš rytų "kvatoja velnišku juoku" (37 psl.), o kaimynas iš vakarų stato namus, "kurie stovės tūkstantį metų" (36 psl.). "Raudoni debesys tirštėja" (56 psl.), "vėjas raudonais dantimis drasko šakas... ir raudonas akis išvertęs baugina moteris... (82 psl.); vyrai "mokosi dainuoti iš naujų gaidų, mokėsi... paraku kvepiančių eilėraščių... (83 psl.); "Langės namai... išdažyti iš oro ir vidaus — rudai"... (111 psl.). Tačiau tokia simbolika yra tiek litera-

tūriška, kiek fotografija — tapybiška. Raudoni rytų vėjai, rudi vokiški šunys, Gėdos vartai, trispalvė vaivorykštė — tai prakalbų, salių ir tribūnų simbolika, nuo ilgo ir beatodairiško vartojimo praradusi savo svorį, grožį ir įtaką.

“Ištikimosios žolės” veikėjai — taip pat simboliai. Monika — Lietuva, Adolfas Langė — Hitlerio Vokietija, Juozas Norodovas — Stalino Rusija, Vytautas Dainius — Laisvė. Autoriaus pasmerkti būti tik sąvokų ženklais ar idealais, jie yra negyvi, neįtikinantys, nepasiekiami. Būdami simboliai, jie gyvena simbolių pasauly, kaip egzaltuoti žodžiai, kuriais atpasakojamas veiksmas. Žinoma, žodžiai, kad ir skambiausi, veiksmo atstoti negali. Todėl “Ištikimoji žolė”, vaizduojanti vieną iš įvykių ir veiksmų turtingiausių laikotarpių Lietuvos istorijoje, pasilieka gana statiška, išskyrus vieną kitą epizodą, kaip pvz. Norodovo Langės-Kielos žuvimą.

Gerieji romano veikėjai yra kristaliniai tyrūs, kraštutiniai idealistai, aukoją save artimui be klausimo, be kompromiso. Blogieji — pikti, pavydūs, pinklių spendėjai, ramaus gyvenimo ardytojai. Žodžiu, šioje knygoje susitinka ne žmonės, bet herojų ir niekšų simboliai, kurie lyg veidrodžiai atspindi autoriaus mintis. Tik Kielų šeima čia išsprūsta iš simbolinių rėmų ir skaitytojai parodo žmogiškos gyvybės ženklų. Gaila, kad Kielų portretai paliko neišbaigti.

Kadangi simboliai negyvi, todėl jie ir nekalba. Dialogo, kuris atskleistų veikėjus, romane beveik nėra. Vietoj jo, tiesioginės kalbos ženklais pažymėti gausūs autoriaus minčių įtarpai. Knygoje taip pat per daug bendrybių, kaip pvz. “Žmonės svajojo, laukė, sapnavo viltį” (98 psl.), bet skaitytojas daug geriau pažintų laiko dvasių, jei iš tų žmonių tarpo autorius leistų paskiram individui išsakyti savo svajones ir viltis. Nežino skaitytojas ir Vytauto Dainiaus minčių, abejonių, skausmų ir pasiryžimų. Jis tik paskaito, kad, “Vytautui davus ženklą, ... pakilo geležiniai vilkai, armijos, frontai”... (99 psl.). Adolfas Langė galėtų būti idomesnis, jei autorius leistų arčiau susipažin-

ti. Apie Adolfą sužinome tik iš autoriaus monologo, kad “...jautėsi nelaimingas, skriaudžiamas, niekur nepageidaujamas”... (115 psl.). Bet kur paties Adolfo žvilgsnis į gyvenimą? Kur jo svarstymai, pergyvenimai? Kur vyriausios veikėjos Monikos žmogiškieji jausmai, išgyvenant audringų laikų kasdienybę? Bet... Monika yra simbolis. Todėl ji nešioja simbolines kasas “...šviečiai mėlynu kaspinu perrištas” (20 psl.), simboliškai kenčia prie Vytauto kapo “išganyk ir sustiprink, gimtoji žeme! Mano skausmą paversk giedančiais paukščiais”... (106 psl.), ir, simboliškai sulaikiusi bėgimą Vakaruosna, nuveda tų dienų žmones į miškus pasipriešint okupantui. “Ji... pasuko nauja vaga ir pradėjo naują istorijos laikmetį. Lietuvos Monika. Monika Didžioji”... (252 psl.).

Kad tragiškasis laikmetis, pradedant 1940 metais, davė ir vis dar tebeduoda lietuvių tautai kankinių ir šventųjų, išdavikų ir prisiplakėlių, žmoniškumo ir žvėriškumo pavyzdžių, neabejotina. Tačiau jie visi nusipelno daugiau, negu simboliškų kalbų. Šventasis ir nusidėjėlis, karžygis ir išdavikas yra pirmučiausia žmonės, ir kaip tokius skaitytojas nori juos sutikti knygoje — gyvus savo veiksmais, dvasia ir kūnu.

“Ištikimosios žolės” autoriaus žodis grakštus ir sodrus, bet per daug stilizuotas ir per daug supasakintas. Beletristikoj ne tik žmonės, tiesos ir idealai, bet ir patys žodžiai turi apsilvilti literatūrine tikrove. Kitaip jie nuskamba, nekviečiami sugrįžti.

Akį užgaunančios gramatinės klaidos, kaip ilgųjų balsių vartojimas trumpųjų vietoje (išsigyjęs, pagyrioti, apdylusia, žuvo), reikia tikėtis, kitose autoriaus išeisiančiose knygose nepasikartos.

Anatolijus Kairys. IŠTIKIMOJI ŽOLĖ. Išleido Lietuvos Atgimimo Sąjūdis 1971 m. Spaudė Morkūno spaustuvė. Viršelis — A. Rūkštelės. Kaina nepažymėta.

Namai be knygų yra kūnas be sielos.

Lotynų priežodis

SKAMBA, SKAMBA KANKLĖS...

D. BRAZYTE - BINDOKIENĖ

Tėvo laidotuvių dieną, kai visa šeima skendi giliame skausme, jauniausias sūnus paima kirvį ir nukerta savo tėvo sodintą beržą. Jis ir pats nesupranta, dėl ko tą šventagišką darbą atlikęs. Iš to beržo jis padaro "pailgą dėžę, kurios viršuje pragrėžė penkias skylutes, įkalė kuolelius, viduryje išpiovė žvaigždėlę ir ištempė penkias išsuktas avino žarnas; surišo siaurajame gale, o po jomis pakišo paukščio kojos kauką... Ilgai Dainius svarstė, kaip pavadinti tą grojančią dėžę, bet negalėjo tinkamo vardo sugalvoti. Kartą begrodamas įsiklausė į girdimus garsus, tokius savotiškus: kan, kan, les, ir, sudėjęs garsus, linksmai sušuko: "Tebūna tai kanklės!" (138-139 psl.).

Taip apie kanklių atsiradimą pasakoja Vanda Frankienė-Vaitkevičienė naujai išleistoje knygoje "Užburtos kanklės". Knygoje yra septyniolika tokių padavimų - pasakojimų apie senovės laikus Lietuvoje, kai dar pagoniškieji dievai — Žemyna, Laima, Perkūnas, Bangpūtis ir kt. — gyveno šventuosiuose ažuolynuose ir valdė lietuvių likimą. Autorė pasakoja ir apie kai kurių vietovių, upių, ežerų atsiradimą (pvz. Nemunas, Neris ir Vilnelė, Kilučių ežeras); kalba apie Linelę - audėją, kuriai rankdarbių gražumo net laumės, garsiosios audėjos, pavydėjo, kuri mums tautinių raštų margumynų kraitį sukrovė.

Pasakojimai skiriami mokyklinio amžiaus (maždaug 10-14 m.) lietuviukui ir Švietimo Tarybos rekomenduojami skaitymui lituanistinėse mokyklose.

Vanda Vaitkevičienė jau senokai reiškiasi mūsų literatūriniame gyvenime. Jos novelės ir straipsniai spausdinti mūsų periodikoje. Ji yra laimėjusi ne vieną "Laiškų Lietuviams" žurnalo premiją. 1965 m. išleista jos vaidinimų knygelė jaunimui, o visai neseniai — "Šokoladinis kiškelis" mažiesiems, kurie autorę gerai pažįsta iš "Eglutės" puslapių.

"Užburtos kanklės" yra naujas ir tvirtas posūkis jos kūryboje. Galima drąsiai tvirtinti, kad jos stilius ir pasakojimo būdas šios rūšies kūrybai geriausiai tinka. Tik gali kilti klausimas, ar jaunasis skaitytojas, kuriam knyga skiriama, ją supras, skaitys ir pamils. Kai kas gali prikišti, kad autorės kalba perkrauta smulkmenomis, pasakojimai apsunkinti didžiu žodingumu ir detalių gausumu, o temos senoviškos. Tiesa, autorė nepataikauja nūdienio lietuviuko žodyno siaurumui, tačiau knygos turinys yra toks, kad trumpi, sausi, modernūs sakiniai visai nesukeltų tos fantastiškos mitologinio pasaulio nuotaikos, į kurią skaitytoją vedasi senųjų girių barzdukai, laumės, deivės, aitvarai. Visi pasakojimų mirtingieji yra geri, ramūs žemdirbiai, žvejai, ištikimi dievams ir savo tėvų žemės meilei. Nors tokie žmonės dažniausiai pasitaiko tik pasakose, vis dėlto miela, kad jie yra lietuvių tautos vaikai.

Pasakojimai daugiausia sudomins vaiką, kuris jau bent kiek yra girdėjęs apie Lietuvos senovę, tikėjimus bei papročius, todėl knyga tiktų skaityti lituanistinių mokyklų klasėse, kur mokytojas galėtų kai kuriuos dalykus paaiškinti ir papildyti. Pasakojimai apie įvairias pagoniškojo tikėjimo apraiškas, senovės lietuvių papročius bei gyvenimo būdą yra pagrįsti autentiškumu, dėl to knyga būtų vertingas priedas prie dažnai sausokų tautosakos, geografijos ar senovės istorijos pamokų.

Ne būtina visa, kas modernu, vaikus domina ir visa, kas kalba apie senovės laikus, neįdomu. Jie mieliai skaito angliškas knygas apie karžygius ir karalius, skaito pasakas ir praeities įvykių aprašymus. "Užburtos kanklės" juos be didelių pastangų sudomins savo turiniu, o pasakojimų kalba ir stilius gal padės suprasti lietuvių kalbos grožį. Daug reikšmės knygos pasiskimui, be abejo, turės puikios sesers M.



Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

LIETUVOS PRAMONĖ IR EKSPORTAS

"Gimtasis Kraštas" rugpj. 5 d. laidoje rašo, kad Lietuvos pramonės gaminių prekyba su užsienio valstybėmis plečiama ir lietuviškos prekės garsėja pasaulyje. Stambiausiu prekių eksportu yra mėsos ir pieno pramonė, bet taip pat padidėjo mašinų statybos, chemijos ir žuvies produkcija.

1970 m. mėsos ir pieno produktai buvo eksportuojami į 16 šalių, tarp jų net į aštuonias "broliškas" respublikas. Tais pačiais metais išvežamų mašinų ir metalo apdirbimo produkcijos taip pat daugiausia eksportuota į "socialistines šalis", o tik likučiai į kitas valstybes, net į Afriką ir Aziją. Iš Lietuvos buvo siunčiami įvairūs įrengimai ir aparatūra į Jungtinėje Arabų Respublikoje

Mercedes, S.S.C., iliustracijos, kurios "Užburtųjų kanklių" puslapiams taip gerai tinka, kaip ir V. Vaitkevičienės pasakojimo stilius.

V. Frankienė - Vaitkevičienė. UŽBURTOS KANKLĖS. Išleido "Laiškai Lietuviams". Viršelis ir iliustracijos sesers M. Mercedes. Spaudė Immaculata spaustuvė Putname. Kaina — 3 dol., kietais viršeliais — 4 dol. Gaunama pas visus platintojus, "Laiškų Lietuviams" administracijoje ir JAV LB Švietimo Taryboje (L. Raslavičius, 7234 S. Sacramento Ave., Chicago, Ill. 60629). Mokykloms — 25% nuolaidos.

sovietų pinigais statomą užtvanką. Taigi, nors netiesioginiai, Lietuvos pramonės gaminiai vis tiek eina per dabartinių jos šeiminkų rankas ir tarnauja jų naudai. Nors komunistinė Lietuvos spauda džiugiai didžiuojasi taip plečiama Lietuvos pramone, tačiau visai nutyli tikslus, kuriais ta pramonė didinama.

SAUSA VASARA LIETUVOJE

Šių metų vasara Lietuvoje itin buvo sausa. Kilo daug sunkiai užgesinamų miško gaisrų, bet kolūkių šeiminkai džiaugiasi sausa rugiapiūte ir šienapiūte, nes geresnės javų nuvalymo sąlygos užtikrins tinkamą "duoklių" atidavimą.

SUPAŽINDINO SU D. SADŪNAITĖS KŪRYBA

"Gimtojo Krašto" 32 nr. supažindina skaitytojus su mūsų poete Danguole Sadūnaite, pateikdamas trumpą jos biografijos apybraižą ir eilėraščių ištrauką iš ciklo "Tetos ir Dėdės". Viskas perspausdinta iš lietuviškosios išėivijos spaudos.

STENGIASI APSAUGOTI LIETUVOS VERTYBES

Lietuvos paminklų apsaugos ir kraštotyros draugija jau ketvirtį metų renka lėšas iš kooperatinių profsąjunginių ir kitų organizacijų bei pavienių asmenų kultūros paminklams apsaugoti, restauruoti arba jų

aplinkai sutvarkyti. Šiuo metu yra paskelbti keturi objektai: Vilniaus Kreivosios pilies kalno šlaitų sutvirtinimas, D. Poškos Baublio apdengimas (jau įvykdytas), buvusios Dimitravo politinių kalinių stovyklos sutvarkymas ir vertingų liaudies architektūros paminklų mokslinis inventorizavimas.

Džiugu, kad tautinio susipratimo sąjūdis ir patriotizmo ženklai okupuotos Lietuvos jaunesniosios kartos inteligentijoje pasireiškia regimais tėvynės meilės ženklais — kraštotyra, pagarba tautos kultūriniais paminklams, noras ir pastangos juos išsaugoti ateičiai.

GERAI, KAD DAR NORS MUZIEJUS

Buvusi šv. Mykolo bažnyčia Vilniuje netrukus taps istorijos - etnografijos muziejaus skyriumi. Yra kaupiamos senos graviūros, brėžiniai, planai, statybinių medžiagų pavyzdžiai ir t. t. Jau pradėta ruošti pirmoji paroda, "pasakojanti apie didžius architektūros pasiekimus tarybų valdžios metais" (Tiesa, 158 nr.). Tai dar viena bažnyčia, neva norint apsaugoti XVII amžiaus statybos paminklą, paversta muziejumi. Gerai dar, kad ne koku sandėliu ar pramogų sale, kaip yra atsikę su kitomis Lietuvos bažnyčiomis.

LINELIUS ROVIAU NE VIENA...

Taip romantiškai dainavo lietuvaitė, raudama linus, bet dabar viskas pasikeitę. Štai Šakių rajone linarūtės metu laukuose dirba 49 kombainai. Per 10 dienų jie nurovė 2000 ha linų. Ir kituose rajonuose, kituose kolūkiuose raunami linai be dainų ir be lietuvaitės rankų.

UŽTVENKIAMA ŠEŠUPĖ

Marijampolės (Kapsuko) rajone, ties Kvietiškiu, užtvenkta Šešupė. Prie užtvankos susidarys apie 90 ha Kapsuko marios. Vanduo bus panaudojamas aplinkinės pramonės reikalams, o vietovė — poilsiautojų malonumui.

PARODĖLĖ PEDAGOGO PRISIMINIMUI

Kauno Pedagoginiame muziejuje atidaryta parodėlė, minint šimtąsias metines nuo

lietuvių švietėjo ir pedagogo Juozo Damijonaičio gimimo. Parodėlėje išstatyta jo laiškai, ypač kalbininkui J. Jablonskiui, nuotraukos, asmeniniai daiktai, vadovėliai, rankraščiai.

AUKSO MEDALIS LIETUVIUI SPORTININKUI

Lengvaatletas Kęstutis Čapka buvo apdovanotas aukso medaliu už šuolį į aukštį Europos žemyno čempionate, šešias dienas šią vasarą vykusiame Helsinkyje, Suomijoje. Čapka tapo Europos čempionu, peršokdamas 2 m. ir 2 cm. aukštį. Lietuvos spauda vertai džiaugiasi tokiu lietuvių sportininko laimėjimu, nes paskutinis aukščiausias apdovanojimas sidabro medaliu buvęs 1958 m. Jį laimėjo už ieties metimą Birutė Kalėdienė Stokholme įvykusiose varžybose. Tik visa bėda, kad ne savo tėvynės vardą išgarsino šie mūsų iškiliai sportininkai. Jų laimėjimus pasisavino Tarybų Sąjungos komanda, palikdama lietuviams sportininkams tik asmeninį džiaugsmą už pasiektus rezultatus.

NEGALI UŽGNIAUŽTI RELIGIJOS

Tur būt, pati skaudžiausia rakštis komunizmo akyje yra tvirtai įsišaknijęs tikėjimas lietuvių širdyse, kurio nepajégia išrauti nei stiprus ateistinis auklėjimas, nei propaganda, nei persekiojimai. Tai galima matyti iš dejavimų spaudos puslapiuose, kad tarybinio žmogaus pasaulėžiūra vis dar persunkta "religiniais prietaisais". Tai galėjome aiškiai matyti ir iš mūsų tautos didvyrio Simo Kudirkos viešo pareiškimo teisme: "Aš esu tvirtas katalikas!"

Dabar, artėjant mokslo metų pradžiai, vėl "Tiesoje" (perspausdintame iš "Pravdos" straipsnyje) duodama eilė nurodymų, kaip sėkmingiau kovoti su tikėjimu ir skleisti ateizmą. Šiai kovai norima sutelkti visa galima talka: spauda, rašytojo plunksna, menininko teptukas, o ypač ateistinio auklėjimo sustiprinimas mokyklose. Negalėdami palaužti tvirto tikėjimo suaugusiųjų lietuvių širdyse, komunistai mėgina išrauti jo daigus iš vaikų sielų. Nepavyko jiems to padaryti anksčiau, nepavyks nė ateityje.



UZ HAREMO RŪMŪ ŠTENŪ VERĢĒ KITADOŠGYVENO

P. Raudūve (1959)

“GELTONOSIOS SPAUDOS” KILMĖ

Nuolat mes vartojame įvairius keistus išsireiškimus, kurių prasme šiaip taip suvokiame, bet visiškai nežinome jų kilmės. Gal panašiai yra ir su “geltonąja spauda”. Taip mes vadiname prastą, nepadorią, menkos vertės spaudą. Bet iš kur šis išsireiškimas yra kilęs, ką bendro geltonumas turi su menkumu ar nepadorumu? Šio išsireiškimo kilmė buvo labai paprasta. 1895 metais Niujorko laikraštis “The World” išsispausdino kelis juokingus piešinėlius. Vienas piešinys vaizdavo kūdikį su geltonais marškinėliais. Po piešiniu buvo keli juokingi posakiai, kuriais vaikiukas turėjo linksminti laikraščio skaitytojus. Tas geltonmarškinis vaikiukas buvo išspausdintas su įvairiais juokingais posakiais ir kituose laikraščio numeriuose. Jo autorius buvo grafikas Richard Outcault. Šis vaikiukas su savo juokais labai patiko skaitytojams, tad ir kitas Niujorko laikraštis “New York Journal” pasiryžo panašiai pajuokinti savo skaitytojus. Jis persispausdino tą geltonmaršknį berniuką su įvairiais apačioje parašytais juokais. Tai pamatę “The World” leidėjai labai įpyko ir apkaltino “New York Journal” leidėjus vagyste. Tarp abiejų laikraščių užvirė smarkus ginčas ir arši kova. Vienas laikraštis sakė, kad tas berniukas — tai jų nuosavybė, todėl kiti negali juo naudotis, o kitas laikraštis aiškino, kad tokią teisę ir jie turi. Tie ginčai taip visiems įgrįso, kad pagaliau laikraščio “New York Press” redaktorius, pasipiktinęs savo kolegų kvailu ginču dėl to geltonmarškinio berniuko, jų laikraščius niekinamai pavadino geltonąja spauda. Kaip tas geltonmarškinis berniukas, taip ir šis naujas išsireiškimas daugeliui labai patiko, ir nuo to laiko menkavertė, nepadori spauda pradėta vadinti šiuo vardu.

IŠ KUR “KROKODILO AŠAROS”?

Idomu, iš kur kilęs posakis “verkia krokodilo ašaromis”. Šitoks pasakymas atsirado iš žmonių tikėjimo, kad krokodilas, norėdamas prisivilioti auką, verkia kaip mažas vaikas. Žmogus kur nors prie kranto išgirdęs tokį “verksmą”, skuba gelbėti į pavojų atsidūrusio ar skęstančio vaiko ir patenka tiesiai į krokodilo nasrus.

Pirmą kartą krokodilas tokiu baisiu veidmainiavimu buvo apkaltintas Konstantinopolio patriarcho Fotijaus jo parašytame veikale IX amžiuje. Vėliau “krokodilo ašaras” užtinkame ir Erazmo bei Šekspyro veikaluose. Juos pasekė ir kiti rašytojai, ir greitai šis posakis pateko į žmonių šnekamąją kalbą. Jeigu kas verkia nenuoširdžiai ir apgaulingai, tai sakoma, kad jis verkia krokodilo ašaromis.

Ar krokodilas iš tikrųjų moka taip apgaulingai ir klastingai verkti, sunku pasakyti. Kai kurie tvirtina, kad jis kartais išduoda tokį balsą, kuris primena kūdikio verksmą.

“LAIŠKU LIETUVIAMS” KONKURSAS

Skelbiame rašinio konkursą. Tema visiškai laisva. Vienintelė sąlyga — rašinys turi būti tinkamas spausdinti “Laiškuose Lietuviams”. Galima rašyti ir novelės forma. Rašinys turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus tikrąją pavardę bei adresą užklijuotame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki 1972 m. vasario mėn. 16 dienos. Konkurso vertinimo komisija bus sudaryta iš redakcijos narių. Už geriausius rašinius skiriamos trys premijos:

I — 100 dol. Mecenatas — Vincas Kuliešius. II — 75 dol. Mecenatės — dr. Milda Budrienė ir Flora Kurgonienė. III — 50 dol. Mecenatė — Stefanija Rudokienė.

Premijos bus įteiktos “Laiškų Lietuviams” metiniame parengime 1972 m. kovo mėn. 26 d. Jaunimo Centre. Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami “Laiškuose Lietuviams”.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Antanas Giedrius. AŠVYDO PASAKOS. Iliustracijos ir viršelis Onos Baužienės. Išleido Liet. Knygos Klubas 1971 m. 140 psl., kaina 3 dol.

A. Kairys. CURRICULUM VITAE. Dviejų veikslių komiška tragedija. Į anglų kalbą išvertė A. Milukas. Spausdino “Lietuvių Dienos”, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, Calif. 90029. 88 psl., kaina nepažymėta.

ŠV. ANTANO PARAPIJA. Šios Detroito lietuvių katalikų parapijos auksinio jubiliejaus sukaktuvinis leidinys (1920 - 1970). Redagavo Stasys Garliauskas. Viršelis Edvardo Vasiliausko. Išleido Šv. Antano parapija, 1750 - 25th Ave., Detroit, Mich. 48216.

THE ROYAL PRINCE. A Story of Saint Casimir. Tai yra anglų kalba įdomiai parašytas Šv. Kazimiero gyvenimas. Autorius — Sigmund H. Uminski. Be abejo, žinant autoriaus tautybę, negalima laukti, kad ši knyga visais atžvilgiais sutiktų su lietuvių įsitikinimais ir jausmais. Kas domėtusi, gali šią knygą gauti, rašydamas šiuo adresu: The Polish Publication Society of America, 21 East 17th St., New York, N. Y. 10003. 146 psl., kieti viršeliai, kaina 4 dol.

LITUANUS. 1971 m. Vol. 17, No. 2. Redaguoja Antanas Klimas ir Ignas K. Skrupskelis. Administratorius Jonas Kušėnas, P. O. Box 9318, Chicago, Ill. 60690.

IŠ LIETUVIŲ BUITIES KATALIKYBĖJE. Tai yra Kolumbijoje gyvenančio J. Kaseliūno surinkta iš laikraščių medžiaga apie Čikagos lietuvių ginčus dėl Šv. Kazimiero kapinių. Autorius sutinka nemokamai kiekvienam atsiųsti šią mašinėle rašytą brošiūrėlę, kas tik paprašys. Jo adresas: Apart. Aereo 37-19, Medellin, Colombia, S. A.

A. Kristalponis. VISAS TURTELIS — ŠIMTINĖ. Atvirom akim bandyti svetingi kraštai. Chicago, 1971. Apmokėjus išlaidas, laida paskirta labdarai. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, 6051 S. Ashland Ave., Chicago, 240 psl., auka 4 dol.